

ТИВОДАР ЛЕГОЦЬКИЙ У ДЗЕРКАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ: ТЕНДЕНЦІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ (КІНЕЦЬ ХІХ СТ. – 2024 Р.)

Дмитро Полупанов

кандидат історичних наук, викладач Відокремленого структурного підрозділу «Харківський комп'ютерно-технологічний фаховий коледж НТУ «ХПІ», Харків

E-mail: dmitrij.polupanow@gmail.com

Web of Science ResearcherID: IUM-5144-2023

<https://orcid.org/0000-0001-5686-6493>

У статті розглянуто біографію та науковий доробок Тиводара Легоцького (1830 – 1915) в контексті української історіографії. На основі сучасної наукової літератури проаналізовано маловідомі факти з життя діяча, а також охарактеризовано вплив його праць на розвиток історичної науки. Зібрані матеріали дозволили виокремити кілька етапів переосмислення спадщини Т. Легоцького. Перший період – австро-угорський (1867 – 1918) – пов'язаний зі становленням наукових студій ученого. Його праці в цей час отримували як критичні, так і схвальні оцінки, однак усі дослідники визнавали значущість і ґрунтовність його роботи. Другий період – чехословацька доба та Друга світова війна (1918 – 1945) – характеризується тим, що окремі положення праць Т. Легоцького використовувалися в наукових дискусіях із представниками угорської історичної школи. Основна увага приділялася питанню заселення регіону слов'янами, яке намагалися обґрунтувати з опорою на його дослідницький доробок. Третій період – радянський (1945 – 1991) – після входження Закарпатської України до складу УРСР спадщина Т. Легоцького розглядалася крізь призму марксистської методології. Частина авторів уникала глибокого аналізу його діяльності, однак навіть за таких умов його внесок отримував переважно позитивні оцінки з боку українських науковців радянського періоду. З 1990 р. поживляється інтерес до постаті Т. Легоцького. Четвертий період – від 1991 р. Біографія та дослідницька діяльність Т. Легоцького викликають жваві наукові дискусії, здійснюється глибше вивчення особистості вченого, укладаються бібліографічні покажчики, ведеться робота над перекладом його праць. Водночас значна частина наукового доробку Т. Легоцького й досі залишається неперекладеною, що ускладнює її використання сучасними дослідниками.

Ключові слова: Тиводар Легоцький, українська історіографія, Закарпаття, наукова спадщина, історичні дослідження, біографістика.

Постановка проблеми. Науковий доробок Тиводара Легоцького займає помітне місце у формуванні карпатознавчих студій. Його праці охоплюють малодосліджені аспекти археологічної, етнографічної, географічної та історичної спадщини Закарпаття. Особливу цінність становлять тексти Т. Легоцького, в яких він із притаманною йому точністю і спостережливістю фіксував події, безпосереднім учасником або очевидцем яких був. Слід зазначити, що інтерпретація його внеску варіювалася залежно від суспільно-політичного контексту та домінуючих підходів у історичній науці певної доби.

Водночас попри наявність численних досліджень, що торкаються окремих аспектів його наукової діяльності, цілісне осмислення місця спадщини Т. Легоцького в українській історичній науці досі відсутнє.

Метою даної публікації є звернути увагу на окремі сторінки біографії Т. Легоцького, представлені в українській науковій літературі. Особливий акцент буде зроблено на аналізі дискусій, що виникали довкола його дослідницької діяльності, а також на спробі визначити місце вченого у сучасній українській історіографії, уточнити окремі моменти біографії Т. Легоцького, а саме його політичні погляди. Виходячи з мети, завданнями нашого дослідження є: дослідити постать Т. Легоцького шляхом аналізу

праць українських науковців; визначити вплив його наукового доробку на становлення української історичної науки; простежити наукову рецепцію його діяльності через аналіз оцінок та дискусій, пов'язаних із його працями.

Огляд історіографії та джерел. На сьогодні нами не було виявлено окремого фундаментального історіографічного дослідження, присвяченого впливу наукової спадщини Т. Легоцького на українську історичну науку. Водночас чимало провідних науковців залучали матеріали, зібрані ним, до власних розвідок, серед яких: Й. В. Кобаль, О. Кобаль, О. О. Малець, Н. Б. Малець, С. Д. Федака, О. В. Ферков, Д. Д. Данилюк, М. П. Тиводар, Д. Чотарі, Ш. Добош, Б. Рац, Б. Кедзь, І. Самборовські-Нодь та ін.

Виклад основного матеріалу. Т. Легоцький народився 5 жовтня 1830 р. в селі Фужині, поблизу міста Рієка у родині державного лісового інспектора Я. Легоцького. Після передчасної смерті батька у 1837 р. вихованням майбутнього науковця займалася мати, А. Готтір [Панкулич, 2011, с. 294; Полупанов, 2024, с. 739]. Початкову освіту Т. Легоцький здобув у м. Рожогодь (нині Ружомберок), після чого вступив до шестирічної гімназії, заснованої римо-католицьким орденом Піаристів. Саме тут він почав поглиблено вивчати історію, що згодом значною мірою сприяло розвитку його наукових інтересів та формуванню дослідницьких підходів [Панкулич, 2011, с. 294;

Кобаль, Кобаль, 2015, с. 3; Полупанов, 2024, с. 739].

У 1847 р. Т. Легоцький став студентом Юридичної академії в місті Кошице, маючи намір присвятити себе юридичній кар'єрі. Проте вже у 1848 – 1849 рр. він долучився до революційних подій, а під час служби в угорській армії досягнув офіцерського звання. У 1855 р. Т. Легоцький розпочав професійну кар'єру юриста в Мукачеві, паралельно займаючись дослідженнями в галузях археології, етнографії, краєзнавства та історії [Кобаль, Кобаль, 2015, с. 12; Полупанов, 2024, с. 739].

Т. Легоцький вдало поєднував юридичну практику з науковою діяльністю, залишивши вагомий внесок у розвиток дослідницької сфери. У 1862 – 1865 рр. він обіймав посаду окружного начальника Березького комітату, а згодом став головним прокурором Мукачівсько-Чинадіївської домінії графів Шенборнів, де працював до 1896 р. [Тиводар, 1995, с. 38]. Завдяки цій роботі він мав змогу активно спілкуватися з місцевим населенням, досліджуючи його культуру, побут і традиції, що сприяло збагаченню наукових пошуків [Кобаль, Кобаль, 2015, с. 4–5].

Активна участь у наукових товариствах стала ще одним важливим аспектом життя Т. Легоцького. Він був членом Угорського природознавчого товариства імені Кішфолуді, Історичного, Геральдичного, Генеалогічного та Етнографічного товариств. Крім того, його визнали почесним членом Тісофюедського археологічного товариства, дослідник брав участь у роботі багатьох комісій Березького комітату [Кобаль, Кобаль, 2015, с. 4].

Значну роль у формуванні наукового світогляду Т. Легоцького відіграла співпраця з провідними європейськими археологами, зокрема з угорським дослідником Ф. Ромером, німецьким археологом П. Рейнеке та ін., про що зазначає О. О. Малець [Малець, Малець, 2016, с. 16].

Наукові контакти Т. Легоцького охоплювали широкий спектр фахівців: істориків, археологів, етнографів. Серед них – Ф. Пулскі, Йош Андраш, Ф. Морте, О. Л. Петров, А. Ф. Кралицький [Кобаль, 1996, с. 76].

За твердженням С. Д. Федаки, юридична кар'єра забезпечувала Т. Легоцькому фінансову стабільність, що давало можливість займатися археологією [Федака, 2019, с. 146]. Однак, як вказує В. В. Панкулич, археологія поступово витісняла інші сфери діяльності Т. Легоцького: «Знайдені речі він ретельно описує, схематизує, заглиблюється в першоджерела, описує старожилів. Юриспруденція відсувається на задній план, зате археологом-любителем усе більше починають цікавитися імениті фахівці» [Панкулич, 2011, с. 295].

Зосередженість Т. Легоцького на історичних джерелах і статистичних даних підкреслюють і О. О. Малець, Н. Б. Малець, А. А. Сочка та П. П. Ганинець. Останні відзначають особливе прагнення дослідника до об'єктивності під час історичних досліджень [Малець, Малець, 2016, с. 251; Сочка, Ганинець, 1998, с. 160].

Попри високий авторитет у науковій спільноті, Т. Легоцький сприймав археологію радше як захоплення. У передмові до своєї праці «Історичні

колоски» він писав: «Керований своєю пристрастю, я всюди звертав увагу на археологію і, якщо траплялися її сліди, у вільний час досліджував їх, а результати занотовував» [Легоцький, 1997, с. 14]. У курсі лекцій з археології доби Закарпаття також зазначається, що «він був успішним адвокатом і прокурором, а, як зараз би сказали, був у нього ще й хобі – археологія» [Курс лекцій «Історія дослідження палеоліту Закарпаття (від Т. Легоцького до В. Н. Гладиліна)», с. 4].

Т. Легоцький володів угорською, словацькою, рутенською (українською) та німецькою мовами. Ці знання дозволяли йому досліджувати широкий спектр джерел, що стало ключовим для його наукових досягнень [Кобаль, Кобаль, 2015, с. 4].

Окрім наукових інтересів, у творах Т. Легоцького простежуються й політичні переконання дослідника. Так, у праці «*Bereg megye és a munkácsi vár 1848–1849-ben*» він порівнює Угорську революцію (1848 – 1849) із Великою французькою революцією (1789 – 1799), роблячи акцент на принципах «Свобода, Рівність, Братерство» [Lehoczky, 2000, с. 6]. Це свідчить про його прихильність до ідей демократичного устрою й рівності, які на той час асоціювалися з республіканськими поглядами. Згодом його політична позиція зазнала змін. Він став прихильником конституційної монархії. На це вказує діалог із російським істориком О. Л. Петровим, викладений у спогадах «Російський мандрівник в Угорщині» [Кобаль, 1996, с. 76]. Т. Легоцький аргументував, що саме конституційний лад з обмеженою владою монарха забезпечує державну стабільність, тоді як абсолютна монархія, приречена на відставання від суспільного прогресу, є застарілою формою правління. На його думку, народи Російської імперії рано чи пізно також почнуть домагатися конституційних свобод [Кобаль, 1996, с. 79–80]. Своєю чергою О. Л. Петров, захищаючи абсолютистську модель, стверджував, що «добрий цар, як турботливий батько, краще дбає про народ, ніж депутати парламенту, які через внутрішні конфлікти лише шкодять суспільним справам» [Кобаль, 1996, с. 79–80].

Однак, попри розбіжності в поглядах, О. Л. Петров не уникав використання напрацювань Т. Легоцького у власних дослідженнях, присвячених історії Угорської Русі. Зокрема, це помітно в його монографіях «О подложности грамоты князя Федора Корятовича 1360 г.» та «Пределы угрорусской речи в 1773 г.» [Кобаль, 1996, с. 77].

Австрійська доба принесла у життя Т. Легоцького чимало подій та випробувань. У 1848 – 1849 рр. розпочалася Угорська революція, яка згодом охопила й слов'янські народи імперії [Моряк-Протопопова, 2024, с. 82]. Під проводом Л. Кошута революціонери прагнули вибороти незалежність Угорщини від Габсбурзької монархії. Ці події були описані Т. Легоцьким у праці «*Bereg megye és a munkácsi vár 1848–1849-ben*» досить точно та ґрунтовно [Lehoczky].

Австро-Угорський період став надзвичайно продуктивним для наукової діяльності Т. Легоцького. Саме в цей час з'являються його ключові праці: «*Beregvármegye monographiája*», «Ілошва–Іршава»,

«Історичні колоски», «Перепис землевласників Березького комітату за 1647 – 1648 роки», «Німецькі поселення в Березькому комітаті» та інші. Ці видання заклали підвалини для подальшого розвитку карпатознавства.

Праці Т. Легоцького досить ретельно відтворюють історію краю, що надає їм особливої цінності. Особливістю його досліджень є те, що він якісно й докладно викладав зібраний етнографічний матеріал. Наприклад, у статті «Німецькі поселення у Березькому комітаті» (переклад з угорської Й. Кобаля) дослідник до дрібниць описує побут німців, які проживали на території Угорської Русі [Легоцький, 2015, с. 215].

«Історичні колоски» Т. Легоцького є краєзнавчим нарисом, присвяченим окремим населеним пунктам Березького комітату. У стислій формі автор зумів описати природні й культурні пам'ятки краю, місцеві традиції, результати археологічних розкопок тощо. Сам Т. Легоцький підкреслював, що матеріали для цієї роботи були зібрані під час його служби: «Як домінальний прокурор, у цей час я займався врегулюванням і розподілом панських земель у вісімдесяти чотирьох поселеннях верхньої та нижньої частини комітату», – зазначав він, додаючи, що мав можливість особисто ознайомитися «з кожним закутком та його особливостями» [Легоцький, 1997, с. 14].

Робота Т. Легоцького «Ілоштва – Іршава» є детальним викладом історії міста [Легоцький]. З метою документування археологічних і архітектурних пам'яток Т. Легоцький виконував замальовки, які також є цінним джерелом для вивчення історії краю [Легоцький, 1997, с. 25, 28].

Дослідження Т. Легоцького отримували різні оцінки від українських науковців. Наприклад, М. С. Грушевський у примітках до другого тому Історії України-Русі критично аналізував «Bereg-vármegye monographiája», звертаючи увагу на методологічні недоліки автора. Зокрема, М. С. Грушевський відзначав, що Т. Легоцький не зміг повною мірою підтвердити джерелами динаміку розселення угорців і не навів переконливих даних щодо їх чисельності в місті Берегово: «Легоцький вичисляє в Бережській столиці уже в першій половині XIV в. до тридцяти парафій латинських на підставі виказів десятини (але не пояснюючи своїх джерел) (Bereg. Mon. II с. 6); се могло б бути доста проречистою ілюстрацією ширення мадярських колоній» [Грушевський, 1905, с. 503].

Критичну оцінку роботі Т. Легоцького надав і С. Т. Томашівський у рецензії на монографію «A beregmegeyi görögyszertartású katholikus lelkészségek története a XIX század végéig (Мункач, 1904, с. 169)». Рецензент зауважив, що автор не провів глибокого аналізу зібраного матеріалу, а сама праця становить інтерес переважно через обсяг наведених історичних документів: «Автор, Т. Легоцький, знаний із наукових розвідок (археологія, історія) про Угорську Русь, дав нам тут працю, важну не своїм науковим обробленням і вислідом, але самим зібранням цінного матеріалу» [Томашівський, 1905, с. 26–27]. С. Т. Томашівський також висловив зауваження щодо односторонності джерел, використаних Т. Легоцьким: «Бо взяті з

духовних урядових жерел, як єпископські візитації, і з урбаріїв (списів підданських обов'язків)» [Томашівський, 1905, с. 26–27]. Одним із найбільш суттєвих недоліків рецензент вважав відсутність належних бібліографічних посилань: «Бо автор має навичку не цитувати цілком жерел і полишає читача серед довільних догадок про них. Се, безперечно, значна хиба праці» [Томашівський, 1905, с. 27].

Попри численні зауваження, С. Т. Томашівський визнавав наукову цінність праці Т. Легоцького, особливо в умовах нестачі опублікованих джерел з історії Угорської Русі: «З огляду на нуждений стан історіографії Уг. Русі, спеціально недостатність виданих матеріалів, дає книжка д. Л-ого багато цінного» [Томашівський, 1905, с. 27]. Особливу увагу С. Т. Томашівський звернув на глибину опису соціального й економічного становища греко-католицького духовенства, яке, на його думку, вдалося розкрити у праці доволі переконливо.

Водночас Ю. К. Жаткович у листі до В. Гнатюка від 29 липня 1904 р. надав високу оцінку «A beregmegeyi görögyszertartású katholikus lelkészségek története a XIX század végéig»: «Автор книги Федор Легоцький, известный у нас историк и археолог, неценну прислугу сделал свою своею работою историкови угорских русинов, так как работа его есть скарбовна найинтересантнейших культурных и экономических данных, черпанных автором из перворядных жерел» [Мазурок, 2011, с. 83–84]. Він називав праці Т. Легоцького «по сьогодні не перевершеними» [Мазурок, 2010, с. 83–84].

Останні роки життя Т. Легоцького збіглися з черговим потрясінням для Австро-Угорщини – Першою світовою війною (1914–1918). Цей масштабний конфлікт, що докорінно змінив політичну карту Європи, став фінальним етапом у життєвій біографії дослідника. Т. Легоцький помер 5 листопада 1915 р., так і не дочекавшись завершення війни та проголошення незалежності Угорщини.

Отже, попри суперечливі оцінки з боку деяких сучасників, наукові праці Т. Легоцького мали відчутний вплив на розвиток історичної науки в Австро-Угорщині. Він зробив вагомий внесок у систематизацію фольклорної спадщини та археологічного матеріалу Угорської Русі, що заклало основу для подальших карпатознавчих досліджень.

Після розпаду Австро-Угорщини у 1918 р., згідно з умовами Сен-Жерменського (10 вересня 1919 р.) та Тріанонського договорів (4 червня 1920 р.), Угорщина втратила права на землі Підкарпатської Русі. Угорський уряд активізував зусилля з повернення втрачених територій, зокрема використовуючи власне історичне бачення минулого регіону. Як зазначав С. В. Пап: «Чужий науковий світ некритично добирав і поширював погляди мадярських істориків, які ніколи не були об'єктивними. Свої наукові твори мадяри принципово намагаються видавати іноземними мовами, щоб таким чином впливати на науковий світ. Так, наприклад, у мирних переговорах після Першої світової війни неправильні мадярські географічні карти поселень представників різних національностей стали зброєю проти нас, бо залишили мадярам ціле Потисся, заселене українцями, тоді ще змадяризо-

ваними» [Пап, 2001, с. 14].

У цей час дослідження Т. Легоцького набули важливого значення – окремі положення його праць стали підґрунтям у дискусіях з угорськими науковцями. Так, О. К. Мицюк, використовуючи матеріали Т. Легоцького, обґрунтовано доводив, що слов'яни з'явилися у Центральній Європі ще у VI ст., а Карпатську улоговину почали заселяти разом із гунами – ще задовго до формування угорської державності. Сам Т. Легоцький у своїх роботах підкреслював, що русини й волохи кочували на території Мармарощини та Бережчини ще до приходу угорців. Такі висновки суперечили угорським твердженням про «історичну мадярськість» цих земель [Мицюк, 1936, с. 9; Razgulov, 1997, с. 20]. С. Пап також назвав висновки Т. Легоцького про першість слов'ян у заселенні краю «сміливою тезою», зазначаючи, що вони суперечили усталеним поглядам угорських істориків кінця XIX – початку XX століття [Пап, 2015, с. 21].

Важливо підкреслити, що не лише історико-археологічні дослідження Т. Легоцького мали вагу, а й фольклористичні. Його збірка «Magyar-orosz népdalok» (1864), за словами Д. Митровича, є «першою етнографічною роботою мадярською мовою про життя українців Підкарпаття» [Митрович, 1937, с. 40]. Сам Д. Митрович підкреслював: «У всіх його творах яскраво відбивається любов до нашого народу та історична об'єктивність» [Митрович, 1937, с. 40].

Слід зазначити, що окремі положення наукових праць Т. Легоцького, котрі стосувалися історії церкви, зазнали критики серед дослідників. Такою є робота В. М. Гаджеги, присвячена впливу Реформації на русинські громади. Дослідник поставив під сумнів частину висновків Т. Легоцького «Beregvármegyé monographiája», зокрема щодо «низького культурного рівня» православного духовенства, яке, на думку останнього, чинило опір Реформації через економічну залежність та бідність. В. М. Гаджега заперечував цю інтерпретацію, наголошуючи, що Реформація поширювалася примусово – землевласниками керував принцип «чия земля – того й віра» [Гаджега, 1943, с. 6]. При цьому, він як греко-католицький священник наводив численні факти зібрані Т. Легоцьким у «Beregvármegyé monographiája» про акти вандалізму з боку прихильників Реформації в католицьких храмах, переданих їм у користування [Гаджега, 1943, с. 24].

Значний внесок у становлення музейної справи Т. Легоцький зробив ще за життя, збираючи під час подорожей цінні археологічні та етнографічні матеріали [Месяцеслов, 1920, с. 48]. У міжвоєнний період, за твердженням Я. І. Пастернака, на основі цієї колекції у 1929 р. було створено «Краєвий археологічний музей» під керівництвом Й. Янковича [Пастернак, 1937, с. 19]. Слід зазначити, що сучасники оцінювали умови зберігання колекції незадовільними. Так, доктор В. С. Залозецький-Сас критично зауважував: «В одній із зал археологічні предмети порозкладані по підлозі, стеля протікає, з суфіту спадає тиньк, вікна без шиб...» [Залозецький-Сас, 1923, с. 332].

Таким чином, науковий доробок діяча відігравав важливе значення для розвитку досліджень історії

регіону. Окремі концепції робіт Т. Легоцького ставали аргументом у дискусіях між українськими та угорськими науковцями, що на нашу думку тільки покращувало розуміння праць діяча, але окремі положення, щодо відносин між релігійними конфесіями у роботах угорського вченого зазнавали критики.

У 1945 р. почався процес передачі Підкарпатської Русі від Чехословаччини до складу СРСР. 22 січня 1946 р. було утворено Закарпатську область у складі УРСР. Попри ідеологічні обмеження, характерні для радянської історичної науки, спадщина Т. Легоцького не була повністю витіснена з наукового обігу, вона використовувалася у радянських дослідженнях, зокрема в галузях археології, етнографії та музеєзнавства.

Наукова спадщина Т. Легоцького отримала низку визначних оцінок у працях українських радянських дослідників. Ф. М. Потушняк у своїй роботі «Археологічні знахідки бронзового та залізного віку на Закарпатті» активно посилався на його роботи, не зважаючи на невідповідність марксистській методології [Потушняк, 1958, с. 25, 49]. Окрему позицію займав Е. А. Балагурі, який, визнаючи важливість досліджень Т. Легоцького, водночас називав його «археологом-аматором», звертаючи увагу на відсутність у того формальної історичної освіти [Балагурі, 1971, с. 3].

Також Е. А. Балагурі та С. І. Пеняк, змушені були визнати наукову вагу ідеї про першість слов'ян у заселенні краю, хоча й інтерпретували їх крізь призму ідеології [Балагурі, Пеняк, 1976 с. 77]. Важливим підтвердженням наведених тез стали не лише теоретичні узагальнення, а й результати археологічних експедицій Т. Легоцького. Саме практичні знахідки слугували основою для підтвердження достовірності його висновків. Серед них – розкопки на Каровському холмі (1896 р.) та могильнику в Зняцеві (того ж року). Знахідки, які Т. Легоцький зараховував до слов'янських пам'яток, були виявлені також у Кошицькому окрузі, Берегові та Мукачеві [Пеняк, 1980, с. 34–35].

Ю. Ю. Качій, залишаючись у межах ідеологічного дискурсу, характеризував Т. Легоцького як «угорського буржуазного історика» [Качій, 1964, с. 45]. Проте навіть у такому контексті він визнавав важливість його наукових досягнень, детально аналізуючи археологічні відкриття дослідника [Качій, 1964, с. 46]. Показово, що попри зосередженість на постаті Т. Легоцького, стаття Ю. Ю. Качія має доволі загальну назву – «З історії музейної справи на Закарпатті» [Качій, 1964, с. 45]. М. Ю. Смішко, також підкреслював надзвичайну результативність і системність роботи Т. Легоцького [Смішко, 1960, с. 6].

В. Г. Котигорошко відзначив ключову роль перших дослідників, які заклали підвалини археологічного вивчення Верхнього Потисся. Серед них він виокремлював Т. Легоцького, М. Михайлика, Е. Затлоукала, Й. Янковича, П. П. Сову, які змогли зібрати суттєву колекцію археологічних джерел [Котигорошко, 1983, с. 5]. У пізнішій праці (2008 р.) дослідник зазначав, що археологічна наука в регіоні «залишалась на “задвірках” Карпато-Дунайської

археології» [Котигорошко, 2008, с. 14]. В. Г. Котигорошко наголошував, «що бази, закладеної Т. Легоцьким та його послідовниками, та епізодичних обмежених досліджень поселень і могильників недостатньо для реконструкції давньої історії краю» [Котигорошко, 2008, с. 14].

Е. А. Балагурі, Л. І. Крушельницька та В. М. Конопля акцентували увагу на визначному внеску Т. Легоцького у формування музейної колекції. На думку дослідників, саме завдяки його зусиллям був створений археологічний музей у Мукачеві, який згодом став основою для формування Закарпатського обласного краєзнавчого музею [Балагурі, Крушельницька, Конопля, 1990, с. 88–89].

Слід зазначити, що не всі оцінки робіт Т. Легоцького були однозначними. І. Г. Коломієць стверджував: «У своїй “Монографії Бережської жупи”, яку можна віднести до найкращих і найповніших описів окремих комітатів, Т. Легоцький наводить чимало фактів і цифрових даних, що характеризують землеволодіння та землекористування, агротехнічний рівень сільського господарства, стан промислових підприємств, ремісничого виробництва, торгівлі тощо. Проте автор навіть не намагається аналізувати ці дані; він описує явища, але не розкриває їхнього соціального змісту. Так, говорячи про господарську структуру латифундіальних господарств Бережської жупи, Т. Легоцький вказує лише на те, що основним джерелом їхніх доходів була здача землі в оренду, а не власне господарство, але повністю обходить питання селянської оренди та становища дрібних орендарів» [Мазурок, 2010, с. 18]. І. Г. Коломієць високо оцінював обсяг дослідницької праці Т. Легоцького, але різко критикував його за відсутність глибинного аналізу зібраних джерел. Також І. Г. Коломієць, вочевидь критикував невідповідність «Beregvármegye monographiája» марксистській методології, зокрема відсутність соціально-економічного аналізу: «Характеризуючи стан промислового та ремісничого виробництва, Т. Легоцький обмежується лише відомостями про кількість виготовленої продукції та число ремісників, але жодним словом не згадує про становище робітників і не розкриває причин занепаду ремісництва» [Мазурок, 2010, с. 18].

Отже, на той час, ставлення радянських дослідників до спадщини Т. Легоцького було суперечливим. З одного боку, його праці з археології активно використовувалися в наукових публікаціях, з іншого – в межах панівної марксистської методології його критикували за відсутність аналізу класової боротьби, хоча при цьому визнавали цінність зібраного матеріалу.

У другій половині 1980-х – на початку 1990-х рр. у СРСР розпочалася перебудова, яка супроводжувалася зростанням інтересу до раніше заборонених тем вітчизняної історії. Як зазначає О. М. Сухий: «Саме зміни “горбачовської епохи” штовхали дослідників до відкриття нових тем, які були пов’язані з оцінками становлення радянського режиму, сталінської колективізації та модернізації, періодом репресій передвоєнного часу, хрущовської відлиги та формуванням радянського тоталітаризму» [Сухий, 2012, с. 24].

У 90-ті роки інтерес до спадщини Т. Легоцького значно поживався. Його праці стали предметом досліджень, а маловідомі аспекти його діяльності дедалі частіше ставали об’єктом наукових дискусій. У результаті – вивчення його спадщини тривало вже у період незалежної України.

У 1990 р. в Мукачеві відбулася науково-практична конференція, присвячена 160-річчю від дня народження Тиводара Легоцького, яка фактично започаткувала комплексний аналіз його багатогранної діяльності. Тут було представлено доповіді провідних науковців, серед яких М. П. Тиводар, В. І. Ілько, В. В. Пагіря, В. О. Зілгалов та О. Лях, С. І. Пеняк, Ю. Е. Демиденко та Л. В. Кулаковська. У матеріалах конференції детально проаналізовано та високо оцінено наукову спадщину Т. Легоцького [Полупанов, 2024, с. 740].

Зокрема, доповідь В. І. Ілька була присвячена аналізу раніше маловідомого щоденника Т. Легоцького. «Наша світова війна». У чотирьох томах обсягом 891 сторінка автор зафіксував події від 28 червня до 31 жовтня 1915 р. Документ містить докладну інформацію про економічне становище Березького комітату: урожайність сільсько-господарських культур, ціни на продукти, проблеми зі спекуляцією та лихварством [Ілько, 1990, с. 7]. Окрім економічної складової, щоденник містить опис бойових дій 1914–1915 рр. між австро-угорськими та російськими військами. Т. Легоцький ретельно фіксував, як місцеві русини взаємодіяли з російськими козаками. На основі цих записів В. І. Ілько дійшов висновку, що русини часто виступали провідниками для козаків, що, на його думку, свідчило про їхні симпатії до російської армії [Ілько, 1990, с. 8].

Проте ця теза не залишилася беззаперечною. А. М. Тутушка, яка досліджувала щоденник Т. Легоцького у 2013 р. наголошує, що ці висновки є спірними. На її думку, Т. Легоцький не зазначав про масову підтримку русинами Російської армії, а радше подавав різні погляди та думки [Тутушка, 2013, с. 85]. О. В. Ткачук твердить, що «Незважаючи на те, що «Наша війна» більше щоденник, ніж монографічна праця, але вона являє собою велику наукову цінність» [Ткачук, 1995, с. 21].

Пагіря В. В. у доповіді «З життя і творчості Теодора Легоцького» та у статті «Археолог Тиводар Легоцький» аналізує біографію та наукову спадщину Т. Легоцького, а також історію його музейної колекції. Звертає на себе увагу той факт, що період, коли Т. Легоцький проживав у м. Мукачеві був «найплодотворнішим». Саме у цей час було написано основні роботи, які мають «історичну та етнографічну цінність», а саме «Монографія Березької жупи, в трьох томах (1899), «Історія Мукачівської єпархії» (1907), «Березька столиця і Мукачівський замок в роках 1848–49» (1909) [Пагіря, 1990, с. 3, Пагіря, 1994, с. 69]. Також актуальними є монографії «Угорсько-руські пісні» (1864) та «Угорсько-словацькі пісні» (1866) [Пагіря, 1990, с. 3].

Високо оцінив фольклористичні дослідження Т. Легоцького І. М. Сенько. Він наголосив, що Т. Легоцький не лише систематизував архів О. А. Митрака, розподіливши пісні на тематичні

групи, але й переклав їх угорською, створивши унікальний міст між українською та угорською культурами. За словами І. М. Сенька, ця робота є яскравим прикладом «україно-угорських фольклористичних зв'язків» [Сенько, 1990, с. 88–89].

Системність і глибину наукової роботи Т. Легоцького підкреслив й В. Разгулов, який активно досліджував його наукову спадщину. Зокрема, у передмові до збірника «Угорсько-руські пісні», виданого у 1864 р. австро-угорським етнографом Я. Ердейї, Т. Легоцький зазначав, що впродовж багатьох років збирав ці твори серед русинських громад, особливо на території Березького комітату. Він ретельно досліджував повсякденне життя, звичаї й обрядові традиції русинів, намагаючись зберегти культурну спадщину цього народу для майбутніх поколінь [Мушинка, 1995, с. 498; Razgulov, 1997, с. 9].

П. П. Пеняк зазначає, що Т. Легоцький не лише досліджував, але й активно популяризував історичну спадщину Закарпаття: «Десятками заміток і статей він знайомив громадськість Угорщини, а разом з нею – Європу, із закарпатськими старожитностями. Завдяки Т. Легоцькому в останній чверті XIX ст. Закарпаття опинилося серед європейських країн, де вперше звернули увагу на археологічні артефакти» [Пеняк, 2015, с. 413].

Однією з ключових сторінок у науковій роботі Т. Легоцького, за твердженням І. А. Балого, були археологічні дослідження. І. А. Балог підкреслює, що розкопки Т. Легоцького на Малій Горі, в Оросієві (1891) та Імелі (1896) кардинально змінили уявлення про історію угорських племен IX – X ст. Знайдені артефакти, зокрема поховання зі зброєю та побутовими предметами, дозволили реконструювати міграційні шляхи та побут угорців у ранньосередньовічний період [Балог, 1990, с. 64–65].

А. А. Сочка та П. П. Ганинець детально аналізують внесок Т. Легоцького у вивчення мінеральних вод Закарпаття. У «Beregvármegye monographiája» Т. Легоцьким запропоновано класифікацію джерел за хімічним складом [Сочка, Ганинець, 1998, с. 160]. Він також описав стан місцевих водолікарень («купелей») та їх лікувальний потенціал, що, на думку А. А. Сочки та П. П. Ганинця, стало основою для подальших гідрологічних досліджень регіону [Сочка, Ганинець, 1998, с. 160].

Окремий напрямок природничих студій Т. Легоцького розкриває М. М. Біланич. Дослідник акцентує увагу на палеоботанічній колекції, зібраній Т. Легоцьким у різних районах Закарпаття: на горі Дерекосек, Павловій горі та в селі Куштановиця. Ці зразки поповнили фонди Закарпатського краєзнавчого музею [Біланич].

Завдяки Й. В. Кобалю, наукові праці Т. Легоцького, написані угорською мовою, були систематизовані. Дослідник нарахував близько 150 статей і заміток, присвячених історії Закарпаття від найдавніших часів до кінця XIX ст. [Кобаль, 1990, с. 2].

Окремий внесок у вивчення спадщини Т. Легоцького зробила О. Кобаль, яка провела ґрунтовний аналіз його рукопису «Перепис землевласників Березького комітату за 1647–1648 роки». На її думку, зібрані Т. Легоцьким дані

відкривають можливість дослідити соціальний, національний склад та етнічну приналежність землевласників Березького комітату, що є ключовим для розуміння соціальної динаміки регіону [Кобаль, 1998, с. 9].

«Дікальний опис комітату Берег за 1749 р.», опрацьований Т. Легоцьким, за твердженням Й. В. Кобалю та О. Кобаль, містить цінну статистичну інформацію, що відображає економічне становище Угорської Русі у другій половині XVIII ст. [Кобаль, Кобаль, 1995, с. 34, 35, 39].

У 2015 році Й. В. Кобаль та О. Кобаль видали спільну працю «Тиводар Легоцький», приурочену до 185-річчя з дня народження та 100-річчя з дня смерті науковця [Кобаль, Кобаль, 2015]. Автори детально дослідили біографію, науковий шлях, внесок в історичну науку та музейну справу Т. Легоцького. Й. В. Кобаль звернув увагу на окремі фактологічні помилки у праці Т. Легоцького «Історичні колоски» [Легоцький, 1997, с. 21, 30, 56].

М. А. Жиленко також зазначає, що неточності в оцінці матеріалів Свалявського поховання спричинили помилки в роботі угорського археолога Ф. Ромера. Спираючись на дані Т. Легоцького з праці «A szolyvai hun sír», Ф. Ромер у своєму дослідженні «Galgóc» (1868) помилково ідентифікував знайдений предмет як прикрасу хутряного головного убору, відмовившись від попередніх припущень [Жиленко, 2012, с. 94].

Слід також відзначити внесок О. В. Феркова у дослідження наукової спадщини Т. Легоцького. У своїх публікаціях та у дисертаційному дослідженні вона простежила вплив науковця на формування історичного знання про Закарпаття. Дослідниця підкреслює, що Т. Легоцький активно використовував широкий спектр джерел, зокрема: розповіді анонімного хроніста короля Бейли III «Gesta Hungarorum» («Діяння угорців»), законодавчі акти угорських монархів, а також археологічні знахідки, отримані під час розкопок [Ферков, 2005, с. 12; Ткачук, 1999 а, с. 58; Ткачук, 1998, с. 176; Ткачук-Ферков, 2004, с. 34; Ткачук, 1999 б, с. 100, 104]. Особливу увагу дослідник приділяв архівним матеріалам Березької та Угочанської жуп, документам міст Мукачєво й Берегово, Мукачівської домонії, а також фондам Будапештського королівського та державного архівів. За спостереженням О. В. Феркова, Т. Легоцький надавав перевагу саме Березькій жупі, вважаючи її ключовою для розуміння історії Угорщини [Ткачук-Ферков, 2004 с. 34]. У монографії «Beregvármegye monographiája» Т. Легоцький сформулював мету своїх студій такими словами: «Моїм прагненням є... відшукати найвіддаленішу точку Березької жупи і згадати тих, вже покійних, забутих предків... які в ті часи творили славетні справи, а з плином часу були забуті... бо життя померлих вкорінюється в пам'яті живих» [Ферков, 1998, с. 176; Ферков, 2004, с. 89].

О. В. Ферков окреслила широке коло наукових інтересів Т. Легоцького, охарактеризувавши його як «кваліфікованого джерелознавця». Водночас вона зауважує, що виклад джерельного матеріалу в його працях нерідко мав описовий характер, а національно-визвольна проблематика не виокремлювалась як

самостійний об'єкт дослідження [Ферков, 2006, с. 201]. На її думку, окремі оцінки Т. Легоцького позначені суб'єктивністю, зокрема внаслідок ідеалізації постаті Ференца Ракоці II – лідера національно-визвольної війни 1703 – 1711 рр. [Ферков, 2006, с. 200]. Водночас сам факт залучення такої тематики до наукового обігу, як підкреслює дослідниця, свідчить про розширення проблемного поля угорської історіографії другої половини XIX ст. [Ферков, 2006, с. 201].

Т. Легоцький також звертався до теми участі русинів в Угорській революції 1848 – 1849 рр., залишивши значну кількість матеріалів, присвячених національній боротьбі. Саме ці особливості дослідницького стилю – описовість, емоційність оцінок, – на нашу думку, могли стати підставою для критичних зауважень з боку М. С. Грушевського та С. Т. Томашівського. Попри це, навіть описові судження Т. Легоцького мають джерельну цінність, оскільки фіксують характер епохи.

За спостереженням О. В. Ферков, Т. Легоцький у своїх працях обстоював концепцію автохтонного походження слов'ян на території Закарпаття та вважав русинів (українців) Угорської Русі етнічно спорідненими з русинами по той бік Карпат [Ткачук, 1998, с. 176; Ткачук-Ферков, 2004, с. 35; Ферков, 2005, с. 10]. Він також аналізував процес впровадження угорської адміністративної системи, правове оформлення кріпосного ладу та політику угорської держави в комітатах Верхньої Угорщини. Окрему увагу дослідник приділяв висвітленню національно-визвольної боротьби угорського народу в XVII – XVIII ст. і її впливу на суспільно-політичний розвиток Угорської Русі [Ткачук, 1998, с. 176].

За твердженням О. В. Ферков, Т. Легоцький був одним із перших в угорській історіографії, хто визнав джерельну цінність урбаріїв [Ферков, 2005, с. 11]. Він був активним членом Угорського історичного товариства та постійним дописувачем журналу «Századok» [Ферков, 2012, с. 174].

Значну увагу Т. Легоцький приділяв дослідженню духовного життя русинів (українців), зокрема діяльності єпископів М. Ольшавського та А. Бачинського [Ткачук, 1998, с. 176; Ферков, 2005, с. 11]. За спостереженням О. В. Ферков, його підхід суттєво відрізнявся від попередніх робіт, виконаних переважно представниками духовенства. Т. Легоцький розглядав історію релігії у тісному зв'язку із соціально-політичними подіями, що забезпечувало більш комплексне й об'єктивне осмислення матеріалу. Його праця «Історія католицької церкви грецького обряду Березької жупи до кінця XIX ст.» (1904) істотно розширила знання про греко-католицьку церкву в регіоні, доповнивши та систематизувавши попередні напрацювання [Ферков, 2015, с. 109]. Важливу інформацію на релігійну тематику містять і окремі розділи «Монографії Березької жупи» [Ферков, 2002, с. 29]. Водночас як зауважує О. В. Ферков, сучасні дослідники нечасто звертаються до цих праць [Ферков, 2015, с. 109, 112]. Вірогідною причиною такої ситуації є обмежена доступність текстів.

Д. Д. Данилюк та О. В. Ткачук вважають, що наукова спадщина Т. Легоцького «залишається

маловідомою», оскільки більшість його праць опубліковані угорською мовою. Ця ситуація, за словами дослідників, досі істотно не змінилася: лише незначна частина його робіт перекладена українською [Данилюк, 1999, с. 218]. Крім того, навіть угорською мовою знайти ці видання непросто, адже вони стали «бібліографічною рідкістю». Водночас дослідники підкреслюють, що основний доробок науковця все ж було опубліковано [Данилюк, 1999, с. 218; Данилюк, Ткачук, 1997, с. 93].

Водночас окремі дослідники наголошують на незаперечній цінності напрацювань Т. Легоцького. Так, Є. Б. Киш у статті «Особливості історичного розвитку Березького комітату» підкреслює, що праці Т. Легоцького й надалі залишаються фундаментальними для вивчення історії Закарпаття, називаючи їх «найголовнішим комплексним дослідженням» в історіографії регіону [Киш, 2014, с. 129]. Подібної думки дотримується і Д. С. Полупанов, який зазначає зростання зацікавленості серед сучасних дослідників роботами Т. Легоцького у галузях історії, археології, етнографії та суміжних дисциплінах [Полупанов, 2024, с. 741].

Окремим напрямом діяльності Т. Легоцького стало вивчення сфрагістики. Як зазначає І. Міськов у статті «Сфрагістика в науковій спадщині Т. Легоцького, Я. Штенберга, О. Філіпова», Т. Легоцький був першим дослідником, який систематично вивчав сфрагістику Закарпаття, заклавши підґрунтя для подальших студій у цій сфері [Міськов, 2015, с. 186].

Особливе значення, за твердженням В. Разгулова, мала діяльність Т. Легоцького у сфері музейництва, який активно працював над створенням музейної колекції, що пізніше стала основою для краєзнавчого музею Закарпаття. Дослідник зазначав, що метою Т. Легоцького було не лише збереження старовинних археологічних знахідок, але й їх популяризація [Razgulov, 1997, с. 9].

Значною мірою наукова спадщина Т. Легоцького збагачувалася під час подорожей. Як відзначають О. О. Малець і Н. Б. Малець у праці «Роль музеєзнавчої спадщини Тиводара Легоцького у вивченні історико-культурних пам'яток краю», у 1867 – 1889 рр. Т. Легоцький відвідав низку європейських і азійських країн, зокрема Італію, Францію, Велику Британію, Німеччину, Швейцарію та Малу Азію [Палинчак, 2014, с. 20; Малець, Малець, 2022, с. 44].

За твердженням І. Ліхей, після смерті Т. Легоцького у 1915 р. колекція опинилася під загрозою втрати. Однак завдяки зусиллям товариства «Просвіта» вдалося зберегти значну частину матеріалів [Ліхей, 2023, с. 58].

Значний внесок у дослідження наукової спадщини Т. Легоцького зробили науковці Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II. Зокрема, Д. Чотарі опублікував працю «A Lehoczky-hagyaték», у якій на основі матеріалів з українських та угорських архівів і бібліотек представив листи, малюнки, рукописи та інші документи, що належать до наукового доробку вченого [Csatáry].

Зусиллями інституту також було опубліковано рукопис Т. Легоцького «Világháborúnk» з передмовою Д. Чотарі. Автор наголошує, що ця праця відкриває

маловідому частину спадщини дослідника, акцентуючи на його винятковій точності у фіксації подій Першої світової війни [Lehoczky]. У тексті рукопису Т. Легоцький докладно описує розташування австро-угорських військ у Березькому та сусідніх комітатах, а також благодійні ініціативи на підтримку армії [Lehoczky]. Водночас у тексті неодноразово простежується образ ворога – російської армії. На думку Д. Чотарі, хоча деякі оцінки Т. Легоцького можуть сприйматися як упереджені, вони загалом відображають типові уявлення й настрої, що побутували у військовому середовищі того часу [Lehoczky].

Ш. Добош підкреслює, що Т. Легоцький ґрунтовно описав історію міста Берегова, вписуючи її в ширший контекст соціально-історичних процесів, які відбувалися в регіоні [Dobos]. Своєю чергою, Л. Борос у статті «Az Országos Lehoczky-múzeum létrejötte és működésének kezdete (1907 – 1928)» детально проаналізував внесок ученого в становлення музейної справи в регіоні [Boros].

У праці «Adalékok Beregszász mai területének legkorábbi történetéhez» Б. Рац наголошує, що саме Т. Легоцький став першим дослідником, який системно вивчав історію Закарпаття. Його науковий доробок і сьогодні активно цитується серед фахівців [Rác, 2018, с. 155–156].

У спільній публікації Б. Раца та Б. Кедзя «Az őskortól Mohácsig» стверджується, що археологічні знахідки, здійснені Т. Легоцьким та його послідовниками, засвідчують виняткову історичну значущість території Берегова як одного з перших регіонів Європи, якими проходили міграційні шляхи Homo sapiens. Автори також акцентують на важливій ролі регіону в період раннього неоліту. Крім того, у публікації відзначено наявність археологічних пам'яток, що свідчать про давню присутність угорського населення в цьому регіоні [Rác, Kész].

Важливим внеском у вивчення освітнього середовища Березького комітату стала праця І. Самборовські-Нодь, яка оприлюднила результати повного шкільного обстеження за 1862 – 1863 навчальний рік з урахуванням конфесійної приналежності. У звіті детально подано інформацію про всі релігійні навчальні заклади регіону: чисельність учнів, кількість учителів і загальну демографічну ситуацію. Авторка наголошує, що Т. Легоцький відіграв активну роль у зборі цих даних [Szamborovszkyné Nagy].

У період незалежності України дослідження наукової спадщини Т. Легоцького активізувалося. Особливий інтерес дослідників викликають наукові роботи та біографія. Водночас деякі положення в працях Т. Легоцького залишаються предметом наукових дискусій. Наприклад, по-різному інтерпретують окремі епізоди з його щоденника у працях В. І. Ілька та А. Тутушки. О. В. Ферков та М. А. Жиленко звертають увагу на описовий характер викладу й наявність фактичних помилок у деяких роботах Т. Легоцького. Водночас попри окремі критичні зауваження, внесок Т. Легоцького у дослідження історії регіону є незаперечним, а оцінки окремих авторів щодо його методологічних підходів

попередніх періодів – самі по собі залишаються дискусійними.

Висновки. У статті здійснено аналіз наукової діяльності Т. Легоцького як представника угорської історичної науки, чия праця мала значний вплив на дослідження історії Закарпаття. З цією метою вперше було зібрано і проаналізовано широке коло праць від кінця XIX ст. до 2024 р., що дозволяє говорити про формування окремого напрямку вивчення наукової спадщини Т. Легоцького в Україні. Крім того, розглянуто його освітній рівень, політичні погляди, участь у громадському житті та еволюцію наукових інтересів. Особливу увагу приділено зміні його політичної орієнтації – від прихильника республіканських ідей до прибічника австро-угорської монархії.

Дослідницька діяльність Т. Легоцького, попри її напіваматорський характер, вирізняється системністю та опорою на джерельну базу, доступ до якої він мав завдяки службовій діяльності. Практично всі дослідники однастайні в тому, що його правнича кар'єра суттєво сприяла науковим пошукам. Його праці мають вагоме значення для історіографії регіону, хоча й не позбавлені дискусійних моментів.

Аналіз української історіографії, присвяченої вивченню спадщини Т. Легоцького, дозволяє виокремити кілька тенденцій її розвитку:

1. *Австро-угорський період (1867 – 1918).* Цей етап охоплює активну фазу наукової діяльності Т. Легоцького. У зазначений період він налагодив контакти з провідними європейськими вченими, що сприяло інтеграції його доробку в ширший історіографічний дискурс Центральної Європи. Його праці стали предметом фахових дискусій. Зокрема, М. С. Грушевський та С. Т. Томашівський критично оцінювали джерельну базу та методологію Т. Легоцького, тоді як Ю. К. Жаткович, навпаки, наголошував на їхній науковій цінності, що свідчить про неоднозначне сприйняття спадщини вченого в академічному середовищі.

2. *Період Чехословацької республіки та Другої світової війни (1918 – 1945).*

У цей період деякі положення праць Т. Легоцького, зокрема щодо ранньої присутності слов'ян у регіоні, активно використовувалися українськими дослідниками в дискусіях з представниками угорської наукової школи. Його спадщина частково переосмислювалася з огляду на політичні процеси того часу. Але також окремі положення робіт Т. Легоцького щодо міжконфесійних стосунків викликали зауваження.

3. *Радянський період (1945 – 1991).* У цей час спадщина Т. Легоцького зазнавала ідеологічної критики, передусім через невідповідність марксистсько-ленінській методології. Українські дослідники радянської доби або з обережністю писали про Т. Легоцького, або уникали згадок про нього. Проте, зібрані ним матеріали активно використовувалися у сфері краєзнавства, археології, музеєзнавства. Зміна дискурсу стала відчутною наприкінці 1980-х років, а конференція 1990 р. в Мукачеві стала важливим кроком у дослідженні постаті вченого.

4. *Період незалежної України (від 1991 р.).* Саме в цей час розпочинається ґрунтовне вивчення життя та

спадщини Т. Легоцького. Його праці досліджуються українськими істориками. Зростає зацікавлення його політичними поглядами, методологією та джерельною базою. Ведеться робота з перекладу його текстів, адже значна їх частина досі залишається недоступною широкому колу українських читачів. Сучасна історіографія визнає цінність наукового доробку Т. Легоцького, хоча окремі положення – зокрема оцінки національно-визвольної війни 1703 – 1711 рр. – залишаються предметом фахової дискусії.

Як справедливо зауважує О. В. Ферков, у деяких розділах праць Т. Легоцького простежується описовість і певна суб'єктивність, проте це не применшує наукової ваги зібраного ним матеріалу. Його роботи й сьогодні становлять важливу базу для дослідження історії Закарпаття, розвитку краєзнавства, етнології та фольклористики.

Разом із тим, у сучасній українській історіографії зростає інтерес до джерелознавчого аспекту спадщини Т. Легоцького. У працях В. І. Ілька та А. М. Тутушки

простежується розбіжність у тлумаченні окремих подій, описаних у щоденнику вченого, що свідчить про наявність методологічної багатозначності. На думку О. В. Ферков і М. А. Жиленко, у працях Т. Легоцького трапляються описові фрагменти, а також фактичні неточності, які стають підставою для критичних оцінок. Водночас сам факт актуалізації подібних дискусій підтверджує жвавий науковий інтерес до особи дослідника та його спадщини. Попри суперечливість окремих інтерпретацій, внесок Т. Легоцького у вивчення історії краю залишається беззаперечним, а оцінки, висловлені критиками його методології, самі по собі потребують подальшого аналітичного переосмислення.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у глибшому аналізі архівної спадщини дослідника, перекладі його праць українською мовою, а також у вивченні впливу його ідей на формування культурної ідентичності Закарпаття та міжкультурного діалогу в регіоні.

Список використаних джерел

- Boros, L., 2010. Az Országos Lehoczky-múzeum létrejötte és működésének kezdete (1907 – 1928). [Електронний ресурс]. URL: https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/2403/1/Boros_Laszlo_... (lekérdezés dátuma: 01. 04. 2025).
- Csatáry, G., 2001. A Lehoczky hagyaték, Ungvár, 203 p.
- Dobos, S., 2012. Beregszász története a helyi historiográfiában. In: Lehoczky Tivadar – Bereg vármegye polihisztora: Emlékkonferencia Lehoczky Tivadar halálának 100. évfordulójára (2012. november 6.). Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. Available at: <https://www.kmf.uz.ua/hun114/images/konyvek/Lehoczky2012.pdf> (Accessed: 01. 04. 2025).
- Kobal, J. V., 2005. Tivodor Lehoczky. Seiten seines Lebens und der Tätigkeit, Ужгород: ПП Данило, 16 p.
- Lehoczky, T., 2017. Világháborúnk. I–II. rész. [Електронний ресурс]. URL: https://kmf.uz.ua/wp-content/uploads/2017/01/1_Lehoczky-Tivadar-Vilaghaborunk-I-II-resz1_kotet.pdf (lekérdezés dátuma: 01. 04. 2025).
- Lehoczky, T., 2000. Bereg megye és a munkácsi vár 1848 – 1849-ben, Budapest–Beregszász: Hatodik sír alantvány mandátum kiadó, 223 old.
- Lehoczky, T., 1994 a. Beregvármegye monographiája, T. 1, Ужгород: Патент, 472 old.
- Lehoczky, T., 1994 b. Beregvármegye monographiája, T. 2, Ужгород: Патент, 428 old.
- Rácz, B., 2018. Adalékok Beregszász mai területének legkorábbi történetéhez. [Електронний ресурс]. URL: https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/2063/1/Racz_B_Adalekok_Beregszasz_mai_területének_legkorábbi_történetehez_2018.pdf (lekérdezés dátuma: 01. 04. 2025).
- Rácz, B., Kész, B., 2024. Az őskortól Mohácsig. In: Ibolya, S. N., Erzsébet, M. D. (Eds.). Beregszász város monográfiája, Beregszász. Old. 40–69.
- Razgulov, V., 1997. Lehoczky-múzeum, Ужгород: Kárpáti Panoráma kiadványa, 49 old.
- Szamborovszkyné Nagy, I., 2015. Bereg vármegye nem katolikus iskoláiról a Lehoczky-féle monográfia előtti időkből. (Az 1862–63-as tanévben végzett teljes körű felekezeti iskolafelmérés adatai Bereg vármegyében). [Електронний ресурс]. URL: https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/503/5/SZNI_Bereg_varmegye_nem_katolikus_iskolairól_2015.pdf (lekérdezés dátuma: 01. 04. 2025).
- Балагури, Е. А., Крушельницька, Л. та Конопля, В., 1990. Археологія Прикарпаття, Волині і Закарпаття (єнеоліт, бронза і раннє залізо), Київ: Наукова думка, 188 с.
- Балагурі, Е. А., Пеняк, С., 1976. Закарпаття – земля слов'янська: з історії слов'янських племен Закарпаття VI–XIII ст.: нариси, Ужгород: Карпати, 156 с.
- Балагурі, Е. А., 1971. Археологічні пам'ятки Закарпаття: конспект лекцій, Ужгород, 43 с.
- Балог, А., 1990. Т. Легоцький – первооткрыватель венгерских древностей в Верхнем Потисье, *Тези народознавчої науково-практичної конференції...*, с. 64–65.
- Біланіч, М., 2010. Палеоботанічні зразки в фондовій колекції Закарпатського краєзнавчого музею, *Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею*, Т. 9–10, с. 116–119. [Online]. Доступно: https://www.academia.edu/29390768/Палеоботанічні_зразки_в_фондовій_колекції_Закарпатського_краєзнавчого_музею (дата звернення: 01.04.2025).
- Вошчинець, Г. та ін., уклад., 2003. Мінеральні води Закарпаття: бібліографія, Ужгород: Ліра, 212 с.
- Гаджега, В., 1943. Вплив реформацій на подкарпатських русинів, *Зоря: Часопис Подкарпатського Общества Наук*, № 1–4(III), с. 5–31.
- Грушевський, М., 1905. Історія України-Руси, 2-ге вид., Львів: З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка під зарядом К. Беднарського. Т. 2. XI – XIII вік, 636 с.
- Данилюк, Д., 1999. Історична наука на Закарпатті, Ужгород: Патент, 352 с.
- Данилюк, Д. та Ткачук, О. В., 1997. Проблеми історії середньовічного Закарпаття в науковій спадщині Т. Легоцького, *Acta Hungarica*, 1993 – 1994, IV–V рік видання, с. 93–99.
- Данилюк, Д., 1997. Історія Закарпаття в біографіях і портретах (з давніх часів до початку XX ст.), Ужгород: ВАТ «Патент», 352 с.
- Демиденко, Ю., Кулаковська, Л. та Ткаченко, В., 1990. Палеоліт Закарпаття: від Т. Легоцького до В. Гладиліна. У: *Тези*

народознавчої науково-практичної конференції, присвяченої 160-річчю від дня народження Тивадара Легоцького, 26–27 жовтня 1990, Мукачево, Україна. Мукачево: Закарпатська обласна організація Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Ужгородський державний університет, сектор «Карпатика», с. 62–64.

Держалюк, М., 2012. Окупаційна політика Угорщини в Україні у роки Великої Вітчизняної війни, *Сторінки воєнної історії України*, № 15, с. 98–128.

Дзюба, І., Жуковський, А. та Железняк, М., ред., 2016. Енциклопедія сучасної України, Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 712 с.

Жиленко, М. А., 2012. Історія дослідження старожитностей кочівників північної частини Карпатського басейну X – XI ст., *Карпатика*, № 41, с. 94–109.

Залозецький-Сас, В., 1923. Музеї та охорона пам'яток старини на Підкарпатській Україні, *Літературно-науковий вістник*, Т. 79, кн. 4, с. 331–337.

Зілгалов, В. та Лях, О., 1990. Т. Легоцький про етнографічні процеси на Закарпатті в IX – XIV ст., *Тези народознавчої науково-практичної конференції, присвяченої 160-річчю від дня народження Тивадара Легоцького, 26–27 жовтня 1990*, Мукачево, Україна. Мукачево: Закарпатська обласна організація Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Ужгородський державний університет, сектор «Карпатика», с. 5–6.

Із Закарпатських музеїв, 1937. *Діло*, 1 травня, с. 19.

Ілько, І. В., 1990. Перша світова війна очима Тивадара /Теодора/ Легоцького, *Тези народознавчої науково-практичної конференції, присвяченої 160-річчю від дня народження Тивадара Легоцького, 26–27 жовтня 1990*, Мукачево, Україна. Мукачево: Закарпатська обласна організація Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Ужгородський державний університет, сектор «Карпатика», с. 7–8.

Качій, Ю. Ю., 1964. З історії музейної справи на Закарпатті, *Науково-інформаційний бюлетень архівного управління УРСР*, № 5, с. 45–50.

Кіш, Є. Б., 2014. Особливості історичного розвитку Березького комітату, *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*, № 3(37), с. 129–132.

Кобаль, Й. В. та Кобаль, О., 2015. *Тиводар Легоцький*, Ужгород: ТОВ «ІВА», 16 с.

Кобаль, Й. В., уклад., 1990. *Бібліографічний покажчик праць Т. Легоцького*, Ужгород, 30 с.

Кобаль, О., 1996. Тиводар Легоцький і Олексій Петров, *Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею*, № II, с. 76–83.

Кобаль, О., 1998. Рукопис Тивадара Легоцького «Перепис землевласників Березького комітату за 1647 – 1648 роки», *Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею*, № III, с. 9–11.

Кобаль, О., Кобаль, Й., 1995. Дікальний опис комітату Берег за 1749 р. (з рукописної спадщини Тивадара Легоцького), *Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею*, Т. I, с. 34–39.

Котигорошко, В. Г., 2008. Верхнє Потисся в давнину. 1 000 000 років тому – X сторіччя н. е.: монографія, Ужгород: Карпати, 432 с.

Котигорошко, В., 1983. Населення Закарпаття в першій половині I тисячелеття нашої ери, Автореф. канд. наук, 24 с.

Курс лекцій «Історія дослідження палеоліту Закарпаття (від Т. Легоцького до В. Н. Гладиліна)», 2024. Розробники: Ю. Демиденко, А. Рац та Б. Кейс, Берегово: ЗУІ ім. Ференца Ракоці II, 24 с.

Легоцький, Т., 1995. Ілошва–Іршава: історія міста, Бджілка, № 3, с. 33.

Легоцький, Т., 1997. Історичні колоски: визнач. пам'ятки природи та історії = Lehoczky T. Történelmi kalászok: természeti és történelmi nevezetességek, перекл. з угорської Й. Кобаль, упоряд. Й. Кобаль, Ужгород: Карпати, 65 с.

Легоцький, Т., 2015. Німецькі поселення в Березькому комітаті, *Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею*, № 14–15, с. 213–227.

Ліхтей, І. М., 2023. Роль товариства «Просвіта» в збереженні колекцій старожитностей Тивадара Легоцького на Підкарпатській Русі на початку 20-х років, *Історичний часопис з богемістики і словакістики*, с. 43–60.

Магочій, П. Р. та Поп, І., уклад., 2010. *Енциклопедія історії та культури карпатських русинів*, Ужгород: Вид-во В. Падяка, 856 с.

Мазурок, О., 2004. Тиводар (Теодор) Янош Легоцький: 175-річчя з дня народж. історика, археолога й музикознавця (1830 – 1915), *Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік*, с. 259–262.

Мазурок, О., 2010. *Орест Сабов та його книга про угорських русинів*, Ужгород: Карпатська вежа, 468 с.

Малець, О. та Малець, Н. Б., [без дати]. Етнографічні дослідження Мукачівщини в працях Тивадара Легоцького, *Наука та освіта: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 19–20 травня 2016, Мукачево, Україна. Мукачево: МДУ, с. 251–253.

Малець, О. та Малець, Н. Б., [без дати]. Етнографічні дослідження Мукачівщини в працях Тивадара Легоцького.

[Online]. Доступно: <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1327/1/st.malec%20Erdeli16.pdf> (дата звернення: 1 квітня 2024).

Малець, О. та Малець, Н., 2022. Роль музеєзнавчої спадщини Тивадара Легоцького у вивченні історико-культурних пам'яток краю, *Реалії та перспективи розвитку індустрії гостинності в умовах інтеграційних процесів*, 5 квітня 2022, Мукачево, Україна. Мукачево: РВВ МДУ, с. 44–46.

Малець, О. О. та Малець, Н. Б., 2017. Етнографічні дослідження про Закарпаття у працях Тивадара Легоцького, *Вісник Закарпатської академії мистецтв*, № 9, с. 124–132.

Митрович, Д., 1937. Пам'яті Теодора Легоцького, *Учительський голос*, № 2, с. 40.

Мицюк, О., 1936. *Нариси з соціально-господарської історії Б. угорської нині Підкарпатської Русі*, Т. 1: До другої чверті XVI в., Ужгород: Друкарня «Новіна», 246 с.

Мицюк, О., 1938. *Нариси з соціально-господарської історії Б. угорської нині Підкарпатської Русі*, Т. 2: Доба феодально-кріпацька від другої чверті XVI в., Ужгород: Друк. «Новіна», 390 с.

Міськов, І., 2015. Сфрагістика у науковій спадщині Т. Легоцького, Я. Штернберга, О. Філіппова, *Науковий вісник Закарпатського художнього інституту*, № 7, с. 186–195.

Моряк-Протопопова, Х., 2024. Австрійська революція 1848 – 1849 рр. та її наслідки, *Березневі читання пам'яті професора Василя Попелюшка*, 29–30 квітня 2024, Острог, Україна. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», с. 82–85.

- Мушинка, М., 1995. Дослідження з етнографії та фольклору русинів-українців у Словаччині та Чехії (Огляд), *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, Т. 230, с. 495–516.
- Пагіря, В. В., 1994. Археолог Теодор Легоцький, *Мукачєво і мукачівці*, Ужгород: Гражда, с. 69–71.
- Пагіря, В., 1990. З життя і творчості Теодора Легоцького, *Тези народознавчої науково-практичної конференції, присвяченої 160-річчю від дня народження Тивадара Легоцького*, 26–27 жовтня 1990, Мукачєво, Україна. Мукачєво: Закарпатська обласна організація Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Ужгородський державний університет, сектор «Карпатика», с. 3–4.
- Палинчак, В. В., 2014. Етапи розвитку музейної справи на Закарпатті у першій половині XX століття, *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*, № 1(32), с. 18–25.
- Панкулич, В., 2011. Тиводар Легоцький – закарпатський історик, етнограф і археолог, *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*, № 7, с. 293–302.
- Пап, О., 2001. *Історія Закарпаття*, Т. 1, Івано-Франківськ: Нова Зоря, 560 с.
- Пап, С. В., 2015. *Велика боротьба*, Ужгород: Гражда, 380 с.
- Пастернак, Я. І., 1937. Із Закарпатських музеїв, *Діло*, 1 травня, с. 19.
- Пеняк, П., 2015. Старожитності Закарпаття на сторінках угорських і чесько-словацьких часописів наприкінці XIX – на початку XX ст., *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*, № 19, с. 413–418.
- Пеняк, С. І., Пеняк, П. С., 2013. *Археологія Закарпаття: історія дослідження*, Ужгород: Красвиди Карпат, 255 с.
- Пеняк, С. І., 1980. *Ранньослов'янське і давньоруське населення Закарпаття VI – XIII ст.*, Київ: Наукова думка, 255 с.
- Пеняк, С. І., 1990. Тиводар Легоцький і проблема заселення слов'янами Верхнього Потисся, *Тези народознавчої науково-практичної конференції, присвяченої 160-річчю від дня народження Тивадара Легоцького*, 26 жовтня 1990, Мукачєво, Україна. Мукачєво: Закарпатська обласна організація Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Ужгородський державний університет, сектор «Карпатика», с. 34–36.
- Петров, А., 1911. *Пределы Угорской Руси в 1773 г.*, С.-Петербург: Типография Министерства Путей Сообщения (Товарищество И. Н. Кушнерев и Ко), 337 с.
- Полупанов, Д. С., 2022. Т. Я. Легоцький та його наукова спадщина у роботах українських дослідників 1990 – 2022 рр., *Наукові горизонти XXI століття: мультидисциплінарні дослідження*, с. 739–742.
- Поп, І., 2001. *Енциклопедія Подкарпатської Руси*, Ужгород: Видавництво В. Падяка, 431 с.
- Потушняк, Ф., 1958. *Археологічні знахідки бронзового та залізного віку на Закарпатті*, Ужгород, 144 с.
- Сенько, І. М., 1990. Спільні фольклористичні зацікавлення Т. Легоцького і О. Митрака, *Тези народознавчої науково-практичної конференції, присвяченої 160-річчю від дня народження Тивадара Легоцького*, 26–27 жовтня 1990, Мукачєво, Україна. Мукачєво: Закарпатська обласна організація Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Ужгородський державний університет, сектор «Карпатика», с. 87–88.
- Смішко, М. Ю., 1960. *Карпатські кургани першої половини I тисячоліття нашої ери*, Київ, 188 с.
- Сочка, А. А., Ганинець, П., 1998. Т. Легоцький – визначний історик культурної справи Закарпаття, *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Медицина*, № 6, с. 159–161.
- Сухий, О. М., 2012. Сучасна історична наука в Україні: візії та напрями, *Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини*, № 10, с. 24–34.
- Тиводар Легоцький (1830–1915), 1921. *Місяцеслов*, Ужгород: Ізд. типографії Акційного товариства «Унію», с. 47–48.
- Тиводар, М. П., 1990. Значення слова «Волох» у трактовці Т. Легоцького, *Тези народознавчої науково-практичної конференції, присвяченої 160-річчю від дня народження Тивадара Легоцького*, 26 лютого – 27 жовтня 1990, Мукачєво, Україна. Мукачєво: Закарпатська обласна організація Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Ужгородський державний університет, сектор «Карпатика», с. 66–67.
- Тиводар, М., 1995. Тиводар Легоцький, *Закарпаття: народознавчі роздуми*, Ужгород: Видавництво «Карпати», с. 38–39.
- Ткачук, О. В., 1998. Розвиток закарпато-угорської історіографії XIX – початку XX століття, *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*, Т. 2, с. 174–179.
- Ткачук, О. В., 1999 а. Досягнення угорських вчених Закарпаття кінця XIX – початку XX ст. у вирішенні проблеми заселення та початкового періоду історії краю, *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*, Т. 4, с. 57–65.
- Ткачук, О. В., 1999 б. Джерелознавчі студії вчених-угорців Закарпаття кінця XIX – початку XX ст., *Історична школа професора Володимира Задорожного: Науковий збірник*. Ужгород, с. 99–106.
- Ткачук, О. В., 1995. Закарпаття періоду середньовіччя у висвітленні Тивадара Легоцького, *Молодь – Україні / Youth to Ukraine. Наукові записки: Минуле і сучасне України / Past and Present of Ukraine*, № 8, с. 19–33.
- Ткачук-Ферков, О., 2002. Історія греко-католицької церкви Закарпаття в науковій спадщині угорських вчених краю XIX – початку XX ст. (до 1918 р.), *Карпатика – Carpatica*, Вип. 20: Релігія і церква в країнах Центральної та Південно-Східної Європи. Ужгород: Науково-дослідний інститут карпатознавства, с. 27–39.
- Ткачук-Ферков, О. В., 2004. Середньовічна історія Закарпаття в оцінці угорських істориків XIX – початку XX ст., *Український селянин*, № 8, с. 32–36.
- Томашівський, С. Т., 1905. *Lehoczky Tiradar – A beregmegyei görögyszertartású katolikus lelkészségek története a XIX századvégéig*, Мункач, 1904. Рецензія: *Записки Наукового товариства імені Шевченка: вид-во, присвяч. науці і письменству укр.-рус. народу*, Т. 63, кн. 1, с. 26–27.
- Томашівський, С. Т., 1908. Студії А. Петрова по історії Угорської Руси, *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, № 81, с. 172–179.
- Тутушка, А. М., 2013. Вплив російських військових наступів 1914 року у Карпатах на політику щодо національностей в північно-східних комітатах Угорського королівства, *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*, № 1(30), с. 84–91.
- Федака, С. Д., 2013. *Ужгород: роки і люди. Хронологічний і біобібліографічний довідник*, Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 287 с.
- Федака, С. Д., 2019. *Історія Закарпаття у персоналіях: нариси*, Ужгород: Карпати, 248 с.
- Ферков, О., 2004. Історія міст середньовічного Закарпаття в спадщині угорських вчених, *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*, Т. 11, с. 83–91.
- Ферков, О., 2006. Національно-визвольні рухи угорського народу у науковому доробку Тивадара Легоцького, *Науковий*

вісник Ужгородського університету. Серія: Історія, Т. 17, с. 198–202.

Ферков, О., 2009. Етнічні процеси та відносини в Угорщині у другій половині XVI – XVII ст., *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Історія, Т. 22, с. 111–117.

Ферков, О. В., 2005. *Історія Закарпаття у крайовій угорськомовній історіографії XIX – початку XX століття*: Автореф. дис... канд. іст. наук. Київ. 20 с.

Ферков, О. В., 2011. Особливості і характер етнодемографічних змін в Угорщині у контексті реформ короля Бейли IV., *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Історія, Т. 27, с. 238–243.

Ферков, О. В., 2012. Угорське історичне товариство та журнал «Századok» у другій половині XIX ст., *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Історія, Т. 28, с. 172–176.

Ферков, О. В., Баранді, Г., 2010. Початки та історія грецької віри і церкви в Угорщині: історіографія проблеми, *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Історія, Т. 25, с. 275–282.

Ферков, О., Зубанич, Л. Л., Міськов, І. О., 2024. *Нариси з історії Другетів*, Ужгород: Видавництво AUTOR-Shark. 214 с.

Ферков, О., 2015. Тиводар Легоцький про греко-католиків Березької жупи, *Тисячоліття – Millenia*. Науковий щорічник, № 2, с. 107–113.

Янкович, Й., [без дати]. Мукачівський град (Паланок) та Мукачево, переклад з угорської Я. Душанек, Ужгород, 64 с.

References

Boros, L., 2010. Az Országos Lehoczky-múzeum létrejötte és működésének kezdete (1907–1928). [Elektronikus forrás]. URL: <https://dspace.kmf.uz.ua/...> (lekérdezés dátuma: 01.04.2025). (in Hungarian).

Csatáry, G., 2001. A Lehoczky hagyaték, Ungvár. 203 old. (in Hungarian).

Dobos, S., 2012. Beregszász története a helyi historiográfiában. In: Lehoczky Tivadar – Bereg vármegye polihisztorja: Emlékkonferencia Lehoczky Tivadar halálának 100. évfordulójára (2012. november 6.). Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. Available at: <https://www.kmf.uz.ua/hun/14/images/konyvek/Lehoczky2012.pdf> (Accessed: 01.04.2025). (in Hungarian)

Kobal, Y. V., 2005. *Tivodar Lehoczky. Seiten seines Lebens und der Tätigkeit*. Uzhhorod: PP Danylo, 16 old. (in German).

Lehoczky, T., 2017. Világháborúnk. I–II. rész. [Elektronikus forrás]. URL: <https://kmf.uz.ua/...> (lekérdezés dátuma: 01.04.2025). (in Hungarian).

Lehoczky, T., 1994 a. *Beregvármegye monographiája. T. 1*, Uzhhorod: Patent, 472 old. (in Hungarian).

Lehoczky, T., 1994 b. *Beregvármegye monographiája. T. 2*, Uzhhorod: Patent, 428 old. (in Hungarian).

Lehoczky, T., 2000. *Bereg megye és a munkácsi vár 1848–1849-ben*. Budapest–Berehove: Hatodik sír alantvány mandátum kiadó, 223 old. (in Hungarian).

Rácz, B., 2018. Adalékok Beregszász mai területének legkorábbi történetéhez. [Elektronikus forrás]. URL: <https://dspace.kmf.uz.ua/...> (lekérdezés dátuma: 01.04.2025). (in Hungarian).

Rácz, B., Kész, B., 2024. Az őskortól Mohácsig. In: Szamborovszkyné Nagy Ibolya, Molnár D. Erzsébet. (Eds.). *Beregszász város monográfiája*, Beregszász. Old. 40–69. (in Hungarian).

Razhulov, V., 1997. *Lehoczky-múzeum*. Uzhhorod: Kárpáti Panoráma kiadványa, 49 old. (in Hungarian).

Szamborovszkyné Nagy, I., 2015. Bereg vármegye nem katolikus iskoláiról a Lehoczky-féle monográfia előtti időkből. (Az 1862–63-as tanévben végzett teljes körű felekezeti iskolafelmérés adatai Bereg vármegyében). [Elektronikus forrás]. URL: <https://dspace.kmf.uz.ua/...> (lekérdezés dátuma: 01.04.2025). (in Hungarian).

Balahuri, E. A. ta Peniak, S., 1976. *Zakarpattia – zemlia slovianska: z istorii slovianskykh plemen Zakarpattia VI–XIII st.: narysy* [Zakarpattia – Slavic land: from the history of Slavic tribes in Zakarpattia, 6th–13th centuries: essays]. Uzhhorod: Karpaty, 156 s. (in Ukrainian).

Balahuri, E. A., 1971. *Arkheolohichni pamiatky Zakarpattia: konspekt lektsii* [Archaeological monuments of Zakarpattia: lecture notes]. Uzhhorod, 43 s. (in Ukrainian).

Balahuri, E. A., Krushelnyska, L., Konoplia, V., 1990. *Arkheolohiia Prykarpattia, Volyni i Zakarpattia (eneolit, bronz i rannie zalizo)* [Archaeology of Prykarpattia, Volyn and Zakarpattia (Eneolithic, Bronze and Early Iron Age)]. Kyiv: Naukova dumka, 188 s. (in Ukrainian).

Balog, I. A., 1990. *T. Lehoczky – pervootkryvatel' vengerskikh drevnostei v Verkhniem Potyssiye* [T. Lehoczky – the pioneer of Hungarian antiquities in Upper Tysa region]. In: *Tezy narodnavchoi naukovopraktychnoi konferentsii..., 26–27 October 1990, Mukachevo, Ukraine*. Mukachevo: Zakarpatska oblasna orhanizatsiia Ukrainskoho tovarystva okhorony pamiatok istorii ta kultury, Uzhhorodskiy derzhavnyi universytet, sektor «Karpatyka», s. 64–65. (in Russian).

Bilanych, M., 2010. *Paleobotanichni zrazky v fondovii koleksii Zakarpatskoho kraieznavchoho muzeiu* [Palaeobotanical samples in the collection of the Zakarpattia Regional Museum], *Naukovyi zbirnyk Zakarpatskoho kraieznavchoho muzeiu*, T. 9–10, s. 116–119. [Online]. Available at: https://www.academia.edu/29390768/Палеоботанічні_зразки_в_фондовій_колекції_Закарпатського_краєзнавчого_музею (Accessed: 01.04.2025). (in Ukrainian).

Danyliuk, D., Tkachuk, O., 1997. *Problemy istorii seredniiovichnoho Zakarpattia v naukovii spadshchyni T. Lehoczkoho* [Problems of the history of medieval Zakarpattia in the scientific heritage of T. Lehoczky]. *Acta Hungarica*, 1993–1994, IV–V, s. 93–99. (in Ukrainian).

Danyliuk, D., 1997. *Istoriia Zakarpattia v biohraftiakh i portretakh (z davnikh chasiv do pochatku XX st.)* [History of Zakarpattia in biographies and portraits (from ancient times to the early 20th century)], Uzhhorod: PAT "Patent", 352 s. (in Ukrainian).

Danyliuk, D., 1999. *Istorychna nauka na Zakarpatti* [Historical science in Zakarpattia], Uzhhorod: Patent, 352 s. (in Ukrainian).

Demydenko, Yu., Kulakov'ska, L., Tkachenko, V., 1990. *Paleolit Zakarpattia: vid T. Lehocz'koho do V. Hladylina* [The Palaeolithic of Zakarpattia: from T. Lehoczky to V. Hladylin], *Tezy narodnavchoi naukovopraktychnoi konferentsii, prysviachenoj 160-richchiiu vid dnia narodzhennia Tyvodara Lehocz'koho*, 26–27 October 1990, Mukachevo, Ukraine. Mukachevo: Zakarpatska oblasna orhanizatsiia Ukrain'skoho tovarystva okhorony pamiatok istorii ta kultury, Uzhhorodskiy derzhavnyi universytet, sektor "Karpatyka", s. 62–64. (in Ukrainian).

Derzhalyuk, M., 2012. *Okupatsiina polityka Uhorshchyny v Ukraini u roky Velykoi Vitchyznianoi viiny* [Occupation policy of Hungary in Ukraine during the Great Patriotic War], *Storinky voiennoi istorii Ukrainy*, № 15, s. 98–128. (in Ukrainian).

Dziuba, I., Zhukov's'kyi, A., Zhelezniak, M., (red.), 2016. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Modern Ukraine],

Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 712 s. (in Ukrainian).

Fedaka, S. D., 2013. *Uzhhorod: roky i lyudy. Khronolohichni i biobibliohrafichni dovidnyk* [Uzhhorod: years and people. Chronological and bio-bibliographic reference], Uzhhorod: Polihraf-tsentr "Lira", 287 s. (in Ukrainian).

Fedaka, S. D., 2019. *Istoriia Zakarpattia u personaliiakh: narysy* [History of Zakarpattia in personalities: essays], Uzhhorod: Karpaty, 248 s. (in Ukrainian).

Ferko, O., 2015. *Tyvodar Lehoczky pro hreko-katolykiv Berezs'koi zhupy* [Tyvodar Lehoczky on Greek Catholics of Berezh County], *Tysiacholittia – Millenia. Naukovi shchorichnyk*, № 2, s. 107–113. (in Ukrainian).

Ferkov, O., 2004. *Istoriia mist serednovichnoho Zakarpattia v spadshchyni uhorskykh vchenykh* [The History of Medieval Transcarpathian Cities in the Legacy of Hungarian Scholars], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Istoriia*, 11, pp. 83–91. (in Ukrainian).

Ferkov, O., 2006. *Natsionalno-vyzvolni rukhy uhorskoho narodu u naukovomu dorobku Tyvodara Lehotskoho* [The National Liberation Movements of the Hungarian People in the Scholarly Work of Tivadar Lehoczky], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Istoriia*, 17, pp. 198–202. (in Ukrainian).

Ferkov, O. V., 2009. *Etnichni protsesy ta vidnosyny v Uhorshchyni u druhii polovyni XVI – XVII st.* [Ethnic Processes and Relations in Hungary in the Second Half of the 16th–17th Centuries], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Istoriia*, 22, pp. 111–117. (in Ukrainian).

Ferkov, O. V., 2005. *Istoriia Zakarpattia u kraiovii uhorskomovni istoriografii XIX – pochatku XX stolittia: Avtoreferat dys... kand. ist. nauk.* [The History of Transcarpathia in Regional Hungarian-Language Historiography of the 19th – Early 20th Centuries: Abstract of Dissertation], Kyiv, 20 p. (in Ukrainian).

Ferkov, O. V., 2011. *Osoblyvosti i kharakter etnodemohrafichnykh zmin v Uhorshchyni u konteksti reform korolia Beily IV* [Features and Nature of Ethnodemographic Changes in Hungary in the Context of King Béla IV's Reforms], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Istoriia*, 27, pp. 238–243. (in Ukrainian).

Ferkov, O. V., 2012. *Uhorske istorychne tovarystvo ta zhurnal «Századok» u druhii polovyni XIX st.* [Hungarian Historical Society and the Journal "Századok" in the Second Half of the 19th Century], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Istoriia*, 28, pp. 172–176. (in Ukrainian).

Ferkov, O. V., Barandi, H. (2010). *Pochatky ta istoriia hretskoi viry i tserkvy v Uhorshchyni: istoriografiia problemy* [The Origins and History of the Greek Faith and Church in Hungary: Historiographical Perspective], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Istoriia*, 25, pp. 275–282. (in Ukrainian).

Ferkov, O., Zubanych, L. L., Miskov, I. O., 2024. *Narysy z istorii Druhetiv* [Essays on the History of the Drugeth Family], Uzhhorod: Vydavnytstvo AUTOR-Shark, 214 p. (in Ukrainian).

Hadzheha, V., 1943. *Vplyv reformatsii na podkarpatskikh rusinov* [The influence of the Reformation on Subcarpathian Ruthenians], *Zoria: Chasopis Podkarpatskogo Obshchestva Nauk*, № 1–4(III), s. 5–31. (in Russian).

Hrushevs'kyi, M., 1905. *Istoriia Ukrainy-Rusy. T. 2. XI – XIII vik* [History of Ukraine-Rus. Vol. 2. 11th–13th centuries], Lviv: Z drukarni NTSh, 636 s. (in Ukrainian).

Il'ko, I. V., 1990. *Persha svitova viina ochyma Tyvodara /Teodora/ Lehocz'koho* [The First World War through the eyes of Tyvodar /Theodor/ Lehoczky]. In: *Tezy narodnavchoi naukovo-praktychnoi konferentsii..., 26–27 October 1990, Mukachevo, Ukraine*, Mukachevo: Zakarpatska oblasna orhanizatsiia Ukrain'skoho tovarystva okhorony pamiatok istorii ta kultury, Uzhhorodskiy derzhavnyi universytet, sektor "Karpatyka", s. 7–8. (in Ukrainian).

Iz Zakarpats'kykh muzeiv [From the Museums of Transcarpathia], 1937. Dilo, 1 travnia, p. 19. (in Ukrainian).

Kachii, Yu. Yu., 1964. *Z istorii muzeinoi spravy na Zakarpatti* [On the history of museum affairs in Zakarpattia], *Naukovo-informatsiyni biuleten' arkhivnoho upravlinnia URSS*, № 5, s. 45–50. (in Ukrainian).

Kish, Ye. B., 2014. *Osoblyvosti istorychnoho rozvytku Berezs'koho komitatu* [Peculiarities of the historical development of Berezh County], *Naukovyi visnyk Mykolaivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. O. Sukhomlyns'koho*, № 3(37), s. 129–132. (in Ukrainian).

Kobal', Y. V., Kobal', O., 2015. *Tyvodar Lehocz'kyi* [Tyvodar Lehoczky], Uzhhorod: TOV "IVA", 16 s. (in Ukrainian).

Kobal', O., 1996. *Tyvodar Lehocz'kyi i Oleksii Petrov* [Tyvodar Lehoczky and Oleksii Petrov], *Naukovyi zbirnyk Zakarpats'koho kraieznavchoho muzeiu*, № II, s. 76–83. (in Ukrainian).

Kobal', O., 1998. *Rukopys Tyvodara Lehocz'koho "Perepys zemlevlasnykh Berezs'koho komitatu za 1647–1648 roky"* [Manuscript by Tyvodar Lehoczky "Register of landowners in Berezh County for 1647 – 1648"], *Naukovyi zbirnyk Zakarpats'koho kraieznavchoho muzeiu*, № III, s. 9–11. (in Ukrainian).

Kobal', O., Kobal', Y., 1995. *Dikal'nyi opys komitatu Berezh za 1749 r. (z rukopysnoi spadshchyny Tyvodara Lehocz'koho)* [Dikal census of Berezh County from 1749 (from the manuscript legacy of Tyvodar Lehoczky)], *Naukovyi zbirnyk Zakarpats'koho kraieznavchoho muzeiu*, T. I, s. 34–39. (in Ukrainian).

Kobal', Y. V., (uklad.), 1990. *Bibliohrafichni pokazchky prats' T. Lehocz'koho* [Bibliographic index of works by T. Lehoczky], Uzhhorod, 30 s. (in Ukrainian).

Kotyhoroshko, V. H., 2008. *Verkhnie Potyssia v davnyinu. 1 000 000 rokiv tomu – X storichchia n. e.: monografiia* [Upper Tysa region in antiquity. 1,000,000 years ago – 10th century AD: monograph], Uzhhorod: Karpaty, 432 s. (in Ukrainian).

Kotyhoroshko, V., 1983. *Naselenie Zakarpattia v pervoi polovine I tysiachiletiia nashei ery. Avtoref. kand. nauk* [Population of Zakarpattia in the first half of the 1st millennium AD. PhD abstract], 24 s. (in Russian).

Kurs lektsii "Istoriia doslidzhennia paleolitu Zakarpattia (vid T. Lehocz'koho do V. N. Hladylina)", 2024. Rozrobnyky: Yu. Demydenko, A. Rats ta B. Keis, Berehove: ZUI im. Ferentsa Rakochi II, 24 s. (in Ukrainian).

Lehoczky, T., 1995. *Iloshva–Irshava: istoriia mista* [Iloshva–Irshava: the history of the town], *Bdzhilka*, № 3, s. 33. (in Ukrainian).

Lehoczky, T., 1997. *Istorychni kolosky: vyznach. pamiatky pryrody ta istorii = Lehoczky T. Történelmi kalászok: természeti és történelmi nevezetességek* [Historical ears: prominent natural and historical landmarks], trans. from Hungarian by Y. Kobal', comp. by Y. Kobal', Uzhhorod: Karpaty, 65 s. (in Ukrainian).

Lehoczky, T., 2015. *Nimets'ki poselennia v Berezs'komu komitati* [German settlements in Berezh County], *Naukovyi zbirnyk Zakarpats'koho kraieznavchoho muzeiu*, № 14–15, s. 213–227. (in Ukrainian).

Likhtiei, I. M., 2023. *Rol' tovarystva "Prosvita" v zberezheni kolektsii starozhytnosti Tyvodara Lehocz'koho na Podkarpats'kii Rusi na pochatku 20-kh rokiv* [The role of the "Prosvita" society in preserving Tyvodar Lehoczky's collection of antiquities in Subcarpathian Ruthenia in the early 1920s], *Istorychni chasopys z bohemytyky i slovakistyky*, s. 43–60. (in Ukrainian).

- Magochii, P. R., Pop, I., (uklad.), 2010. *Entsyklopediia istorii ta kultury karpats'kykh rusyniv* [Encyclopedia of the history and culture of Carpatho-Rusyns], Uzhhorod: Vyd-vo V. Padiaka, 856 s. (in Ukrainian).
- Malets', O., Malets', N. B., [no date]. *Etnohrafichni doslidzhennia Mukachivshchyny v pratsiakh Tyvodara Lehocz'koho* [Ethnographic studies of Mukachivshchyna in the works of Tyvodar Lehoczky]. [Online]. Available at: <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1327/1/st.malec%20Erdeli16.pdf> (accessed: 1 April 2024). (in Ukrainian).
- Malets', O., Malets', N., [no date]. *Etnohrafichni doslidzhennia Mukachivshchyny v pratsiakh Tyvodara Lehocz'koho* [Ethnographic studies of Mukachivshchyna in the works of Tyvodar Lehoczky], *Nauka ta osvita: aktual'ni problemy doslidzen' na suchasnomu etapi: zbirnyk tez dopovidei Vseukrains'koi naukovo-praktychnoi konferentsii*, 19–20 May 2016, Mukachevo, Ukraine. Mukachevo: MDU, s. 251–253. (in Ukrainian).
- Malets', O., Malets', N., 2022. *Rol' muzeiznavchoi spadshchyny Tyvodara Lehocz'koho u vyvchenni istoriko-kul'turnykh pamiatok kraiu* [The role of Tyvodar Lehoczky's museological legacy in the study of historical and cultural monuments of the region], *Realii ta perspektyvy rozvytku industrii hostynnosti v umovakh intehratsiinykh protsesiv*, 5 April 2022, Mukachevo, Ukraine, Mukachevo: RVV MDU, s. 44–46. (in Ukrainian).
- Malets', O. O., Malets', N. B., 2017. *Etnohrafichni doslidzhennia pro Zakarpattia u pratsiakh Tyvodara Lehocz'koho* [Ethnographic studies on Zakarpattia in the works of Tyvodar Lehoczky], *Visnyk Zakarpats'koi akademii mystetstv*, № 9, s. 124–132. (in Ukrainian).
- Mazurok, O., 2004. *Tyvodar (Teodor) Ianosh Lehocz'ky: 175-richchia z dnia narodzhennia istoryka, arkeoloha i muzykhoznavtsia (1830 – 1915)* [Tyvodar (Theodor) Janos Lehoczky: 175th anniversary of the birth of historian, archaeologist and musicologist (1830 – 1915)], *Kalendar kraieznavchykh pamiatnykh dat na 2005 rik*, s. 259–262. (in Ukrainian).
- Mazurok, O., 2010. *Orest Sabov ta ioho knyha pro uhors'kykh rusyniv* [Orest Sabov and his book about the Hungarian Ruthenians], Uzhhorod: Karpatska vezha, 468 s. (in Ukrainian).
- Miskov, I., 2015. *Sfranhystyka u naukovi spadshchyni T. Lehocz'koho, Ya. Shternberha, O. Filippova* [Sphragistics in the scholarly heritage of T. Lehoczky, Ya. Shternberg and O. Filippov], *Naukovyi visnyk Zakarpats'koho khudozhnoho instytutu*, № 7, s. 186–195. (in Ukrainian).
- Mitsiuk, O., 1936. *Narysy z sotsial'no-hospodars'koi istorii b. uhors'koi nyny Pidkarpats'koi Rusi. T. 1: Do druhoi chverti XVI v.* [Essays on the socio-economic history of former Hungarian now Subcarpathian Rus. Vol. 1: Until the second quarter of the 16th century], Uzhhorod: Drukarnia "Novina", 246 s. (in Ukrainian).
- Mitsiuk, O., 1938. *Narysy z sotsial'no-hospodars'koi istorii b. uhors'koi nyny Pidkarpats'koi Rusi. T. 2: Doba feodal'no-kripats'ka vid druhoi chverti XVI v.* [Essays on the socio-economic history of former Hungarian now Subcarpathian Rus. Vol. 2: Feudal-serfdom era since the second quarter of the 16th century], Uzhhorod: Drukarnia "Novina", 390 s. (in Ukrainian).
- Moriak-Protopopova, Kh., 2024. *Avstriiska revoliutsiia 1848 – 1849 rr. ta yii naslidky* [The Austrian Revolution of 1848 – 1849 and its consequences]. In: *Bereznevi chytannia pam'iaty profesora Vasylia Popeliushka*, 29–30 April 2024, Ostroh, Ukraine, Ostroh: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia", s. 82–85. (in Ukrainian).
- Mushynka, M., 1995. *Doslidzhennia z etnografii ta folkloru rusyniv-ukraintsev u Slovachchyni ta Chekhii (Ohliad)* [Research on ethnography and folklore of Ruthenians-Ukrainians in Slovakia and the Czech Republic (Review)], *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, T. 230, s. 495–516. (in Ukrainian).
- Mytrovych, D., 1937. *Pamiaty Teodora Lehocz'koho* [In memory of Teodor Lehoczky], *Uchytel's'kyi holos*, № 2, s. 40. (in Ukrainian).
- Pahyra, V. V., 1994. *Arkeoloh Teodor Lehocz'kyi* [Archaeologist Teodor Lehoczky], *Mukachevo i mukachivtsi*. Uzhhorod: Hrazhda, s. 69–71. (in Ukrainian).
- Pahyra, V., 1990. *Zhyttia i tvorchosti Teodora Lehocz'koho* [From the life and work of Teodor Lehoczky], *Tezy narodznavchoi naukovo-praktychnoi konferentsii...*, 26–27 October 1990, Mukachevo, Ukraine. Mukachevo: Zakarpatska oblasna orhanizatsiia Ukrain's'koho tovarystva okhorony pamiatok istorii ta kultury, Uzhhorodskiy derzhavnyi universytet, sektor "Karpatyka", s. 3–4. (in Ukrainian).
- Palynchak, V. V., 2014. *Etapy rozvytku muzeinoi spravy na Zakarpatti u pershii polovyni XX stolittia* [Stages of museum development in Zakarpattia in the first half of the 20th century], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Istoriia*, № 1(32), s. 18–25. (in Ukrainian).
- Pankulych, V., 2011. *Tyvodar Lehocz'kyi – zakarpats'kyi istoryk, etnograf i arkeoloh* [Tyvodar Lehoczky – a Zakarpattian historian, ethnographer and archaeologist], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Istoriia*, № 27, s. 293–302. (in Ukrainian).
- Pap, O., 2001. *Istoriia Zakarpattia* [History of Zakarpattia], T. 1, Ivano-Frankivsk: Nova Zoria, 560 s. (in Ukrainian).
- Pap, S. V., 2015. *Velyka borot'ba* [The Great Struggle], Uzhhorod: Hrazhda, 380 s. (in Ukrainian).
- Pasternak, Ya. I., 1937. *Iz Zakarpats'kykh muzeiv* [From the museums of Zakarpattia], *Dilo*, 1 travnia, s. 19. (in Ukrainian).
- Peniak, P., 2015. *Starozhytnosti Zakarpattia na storinkakh uhors'kykh i ches'ko-slovats'kykh chasopysiv naprykintsy XIX – na pochatku XX st.* [Antiquities of Zakarpattia in Hungarian and Czechoslovak periodicals at the end of the 19th – beginning of the 20th centuries], *Materialy i doslidzhennia z arkeolohii Prykarpattia i Volyni*, № 19, s. 413–418. (in Ukrainian).
- Peniak, S. I., Peniak, P. S., 2013. *Arkeolohiia Zakarpattia: istoriia doslidzhennia* [Archaeology of Zakarpattia: history of research], Uzhhorod: Kraievydy Karpat, 255 s. (in Ukrainian).
- Peniak, S. I., 1980. *Rann'oslov'ians'ke i davn'orus'ke naselennia Zakarpattia VI – XIII st.* [Early Slavic and Old Rus' population of Zakarpattia in the 6th–13th centuries], Kyiv: Naukova dumka, 255 s. (in Ukrainian).
- Peniak, S. I., 1990. *Tyvodar Lehocz'kyi i problema zaselenia slov'ianamy Verkhnoho Potyssia* [Tyvodar Lehoczky and the problem of Slavic settlement of the Upper Tysa region], *Tezy narodznavchoi naukovo-praktychnoi konferentsii...*, 26–27 October 1990, Mukachevo, Ukraine, Mukachevo: Zakarpatska oblasna orhanizatsiia Ukrain's'koho tovarystva okhorony pamiatok istorii ta kultury, Uzhhorodskiy derzhavnyi universytet, sektor "Karpatyka", s. 34–36. (in Ukrainian).
- Petrov, A., 1911. *Predely Uhorskoj Rusi v 1773 h.* [Borders of Hungarian Rus in 1773], Sankt-Peterburg: Tipografiia Ministerstva putei soobshcheniia (Tovarishchestvo I. N. Kushnerev i Ko), 337 s. (in Russian).
- Polupanov, D. S., 2022. *T. Ya. Lehocz'kyi ta ioho naukova spadshchyna u robotakh ukrains'kykh doslidnykiv 1990 – 2022 rr.* [T. Ya. Lehoczky and his scholarly legacy in the works of Ukrainian researchers 1990 – 2022], *Naukovi horyzonty XXI stolittia: multydisyplinarni doslidzhennia*, s. 739–742. (in Ukrainian).
- Pop, I., 2001. *Entsyklopediia Podkarpatskoi Rusi* [Encyclopedia of Subcarpathian Rus], Uzhhorod: Vyd-vo V. Padiaka, 431 s. (in

Russian).

Potushniak, F., 1958. *Arkheologichni znakhidky bronzovoho ta zaliznogo viku na Zakarpatti* [Archaeological finds of the Bronze and Iron Ages in Zakarpattia], Uzhhorod, 144 s. (in Ukrainian).

Sen'ko, I. M., 1990. *Spil'ni folklorystychni zatsikavlennia T. Lehocz'koho i O. Mytraka* [Shared folkloristic interests of T. Lehoczky and O. Mytrak], *Tezy narodnavchoi naukovo-praktychnoi konferentsii...*, 26–27 October 1990, Mukachevo, Ukraine, Mukachevo: Zakarpatska oblasna orhanizatsiia Ukrain's'koho tovarystva okhorony pamiatok istorii ta kultury, Uzhhorodskyy derzhavnyi universytet, sektor "Karpatyka", s. 87–88. (in Ukrainian).

Smishko, M. Yu., 1960. *Karpats'ki kurhany pershoi polovyny I tysiacholittia n. e.* [Carpathian barrows of the first half of the 1st millennium AD], Kyiv, 188 s. (in Ukrainian).

Sochka, A. A. ta Hanynets', P., 1998. *T. Lehocz'kyi – vyznachnyi istoryk kul'turnoi spravy Zakarpattia* [T. Lehoczky – prominent historian of Zakarpattia's cultural affairs], *Naukovyi visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Serii: Medytsyna*, № 6, s. 159–161. (in Ukrainian).

Sukhyi, O. M., 2012. *Suchasna istorychna nauka v Ukraini: vizii ta napriamy* [Modern historical science in Ukraine: visions and directions], *Ukraina–Yevropa–Svit. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istoriia, mizhnarodni vidnosyny*, № 10, s. 24–34. (in Ukrainian).

Tkachuk, O. V., 1998. *Rozvytok zakarpato-uhorskoj istoriografii XIX – pochatku XX stolittia* [Development of Transcarpathian-Hungarian Historiography of the 19th – Early 20th Centuries], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Istoriia*, 2, pp. 174–179. (in Ukrainian).

Tkachuk, O. V., 1999. *Dosiagnennia uhorskykh vchenykh Zakarpattia kintsia XIX – pochatku XX st. u vyrishenni problemy zaselennia ta pochatkovoho periodu istorii kraiu* [Achievements of Hungarian Scholars of Transcarpathia in Solving the Problem of Settlement and the Early History of the Region], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Istoriia*, 4, pp. 174–179. (in Ukrainian).

Tkachuk, O. V., 1999. *Dzhereloznavchi studii vchenykh-uhortsiv Zakarpattia kintsia XIX – pochatku XX st.* [Source Studies of Hungarian Scholars of Transcarpathia of the Late 19th – Early 20th Centuries], *Istorychna shkola profesora Volodymyra Zadorozhnoho: Nauk. zbirnyk*, Uzhhorod, pp. 99–100. (in Ukrainian).

Tkachuk, O. V., 1995. *Zakarpattia periodu serednovichchia u vysvitleni Tyvodara Lehocz'koho* [Zakarpattia in the medieval period in the interpretation of Tyvodar Lehoczky], *Molod' – Ukraini / Youth to Ukraine. Naukovi zapysky: Mynule i suchasne Ukrainy / Past and Present of Ukraine*, № 8, s. 19–33. (in Ukrainian).

Tkachuk-Ferkov, O., 2002. *Istoriia hreko-katolytskoi tserkvy Zakarpattia v naukovi spadshchyni uhorskykh vchenykh kraiu XIX – pochatku XX st. (do 1918 r.)* [The History of the Greek Catholic Church of Zakarpattia in the Scholarly Heritage of Hungarian Scholars of the Region in the 19th – Early 20th Centuries (up to 1918)], *Karpatyka – Carpatia*, Vyp. 20: *Relihiia i tserkva v krainakh Tsentralnoi ta Pivdenno-Skhidnoi Yevropy*, Uzhhorod: Naukovo-doslidnyi instytut karpatoznavstva, pp. 27–39. (in Ukrainian).

Tkachuk-Ferkov, O. V., (2004). *Serednovichna istoriia Zakarpattia v otsintsi uhorskykh istorykiv XIX – pochatku XX st.* [The Medieval History of Zakarpattia in the Assessment of Hungarian Historians of the 19th – Early 20th Centuries], *Ukrainskyi selianyn*, № 8, pp. 32–36. (in Ukrainian).

Tomashivskyy, S. T., 1905. *Lehoczky Tiradar – A beregmegeyi görög-szertartású katolikus lelkészségek története a XIX századvégeig*. Review: *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka: vyd-vo, prysviach. natsi i pysmenstvu ukr.-rus. narodu*, T. 63, kn. 1, s. 26–27. (in Ukrainian).

Tomashivskyy, S. T., 1908. *Studii A. Petrova po istorii Uhorskoj Rusy* [A. Petrov's studies on the history of Hungarian Rus'], *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, № 81, s. 172–179. (in Ukrainian).

Tutushka, A. M., 2013. *Vplyv rosiiskykh viiskovykh nastupiv 1914 roku u Karpatakh na polityku shchodo natsional'nostei v pivnichno-skhidnykh komitatak Uhors'koho korolivstva* [The impact of Russian military offensives in the Carpathians in 1914 on nationality policy in the northeastern counties of the Kingdom of Hungary], *Naukovyi visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Serii: Istoriia*, № 1(30), s. 84–91. (in Ukrainian).

Tyvodar Lehoczkyi (1830–1915), 1921. *Mesiatseslov*. Uzhhorod: Izd. typografii Aktsiinoho tovarystva "Unio", s. 47–48. (in Ukrainian).

Tyvodar, M. P., 1990. *Znachennia slova "Volokh" u traktovtsi T. Lehocz'koho* [The meaning of the word "Volokh" in T. Lehoczky's interpretation], *Tezy narodnavchoi naukovo-praktychnoi konferentsii...*, 26–27 October 1990, Mukachevo, Ukraine. Mukachevo: Zakarpatska oblasna orhanizatsiia Ukrain's'koho tovarystva okhorony pamiatok istorii ta kultury, Uzhhorodskyy derzhavnyi universytet, sektor "Karpatyka", s. 66–67. (in Ukrainian).

Tyvodar, M., 1995. *Tyvodar Lehoczkyi* [Tyvodar Lehoczky], *Zakarpattia: narodoznavchi rozдумы*, Uzhhorod: Vydavnytstvo "Karpaty", s. 38–39. (in Ukrainian).

Voshchepinets', H. ta in., 2003. *Mineral'ni vody Zakarpattia: bibliohrafiia* [Mineral waters of Zakarpattia: bibliography]. Uzhhorod: Lira, 212 s. (in Ukrainian).

Yankovych, I., [no date]. *Mukachivs'kyi hrad (Palanok) ta Mukachevo* [Mukachiv Castle (Palanok) and Mukachevo]. Translated from Hungarian by Ya. Dushanek, Uzhhorod, 64 s. (in Czech).

Zalozets'kyi-Sas, V., 1923. *Muzei ta okhrona pamiatok staryny na Pidkarpats'kii Ukraini* [Museums and protection of antiquities in Subcarpathian Ukraine], *Literaturno-naukovyi vistnyk*, T. 79, kn. 4, s. 331–337. (in Ukrainian).

Zhilenko, M. A., 2012. *Istoriia doslidzhennia starozhytnosti kochivnykiv pivnichnoi chastyny Karpats'koho baseinu X–XI st.* [History of the study of nomadic antiquities of the northern part of the Carpathian Basin in the 10th–11th centuries], *Karpatyka*, № 41, s. 94–109. (in Ukrainian).

Zilhalov, V., Liakh, O., 1990. *T. Lehoczky pro etnografichni protsesy na Zakarpatti v IX–XIV st.* [T. Lehoczky on ethnographic processes in Zakarpattia in the 9th–14th centuries], *Tezy narodnavchoi naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoj 160-richchii vid dnia narodzhennia Tyvodara Lehocz'koho*, 26–27 October 1990, Mukachevo, Ukraine. Mukachevo: Zakarpatska oblasna orhanizatsiia Ukrain's'koho tovarystva okhorony pamiatok istorii ta kultury, Uzhhorodskyy derzhavnyi universytet, sektor "Karpatyka", s. 5–6. (in Ukrainian).

Dmytro Polupanov

Candidate of Historical Sciences. Lecturer at the Separate Structural Subdivision «Kharkiv Computer and Technology Vocational College of NTU «KhPI», Kharkiv

TIVADAR LEHOCZKY IN THE MIRROR OF UKRAINIAN HISTORIOGRAPHY: RESEARCH TRENDS (LATE 19TH CENTURY – 2024)

This article examines the biography and scholarly contributions of Tyvodar Legotsky (1830 – 1915) in the context of Ukrainian historiography. Based on contemporary scientific literature, the article analyzes little-known facts about his life and characterizes the influence of his works on the development of historical science. The collected materials allowed the identification of several stages in the reevaluation of T. Legotsky's legacy. The first period, the Austro-Hungarian era (1867 – 1918), is associated with the establishment of the scientist's academic studies. During this time, his works received both critical and favorable assessments, yet all researchers acknowledged the significance and thoroughness of his work. The second period – the Czechoslovak era and World War II (1918 – 1945) – is marked by the use of certain aspects of T. Lehoczky's works in scholarly debates with representatives of the Hungarian historical school. Particular attention was given to the issue of Slavic settlement in the region, which researchers sought to substantiate by referencing his academic legacy. The third period, the Soviet era (1945 – 1991), followed the inclusion of Transcarpathian Ukraine into the Ukrainian SSR. During this time, Legotsky's legacy was viewed through the lens of Marxist methodology. Some authors avoided in-depth analysis of his activities, yet even in these conditions, his contributions were largely positively assessed by Ukrainian scholars of the Soviet period. From 1990 onward, interest in Legotsky's figure has increased. The fourth period, from 1991 onward, has sparked lively scientific debates over the biography and research activities of T. Legotsky, with deeper studies of his personality, the creation of bibliographic indices, and work on translating his works. However, a significant portion of his scientific legacy remains untranslated, complicating its use by contemporary researchers.

Keywords: Tyvodar Legotsky, Ukrainian historiography, Transcarpathia, scientific legacy, historical research, biography studies.

Надійшла до редакції / Received: 01.05.2025

Схвалено до друку / Accepted: 26.05.2025